

EXAMEN OVER HET
VERTOOGH ...

1638

EXAMEN OVER HET
VERTOOGH ..

1638

Consideratie/

Over de tegenwoordige ghe-
legentheydt van Brasil.

In twee Deelen ghestelt:

Int eerste werdt aenghewesen op wat maniere
men aldaer alles beter coop sal connen
hebben, ende wat voordeelen aldaer
uyt staen te verwachten.

Int tweede deel ofte profytelijcker is dat/ sulcx
geschiede dooz de Compagnie selfs/ ende
hare Dienaers alleen / ofte dooz
Particuliere.

*Alles met redenen bevesticht, ende de teghenwoorpinghe die daer
tegen souden connen worden byghebracht, voldaeu.*

t' AMSTELREDAM,

Ghedruckt by Iohannis Iaquet, woonende inde Nieuwe-Ley-straet.

Voor Ian van Hilten, Boeck-verkooper woo-
nen inde Beurs-straet. 1644.

Confideratie over den tegen- woordighe gheleghentheydt van Brasil.

BRASIL IEN in hem ſelven een woest ende onghébouwt landt zijnde; ſonder mineralen daer van tot heden geen ſekerheyt is; ſonder Coopmanſchappen ofte vzychten die het uyt ſyne nature van hem ſelven heeft; ſonder Inwoonders / behoudens eenige naeckte wiſde / ſoo blijkt dat alhier niet en kan ghehaelt / ten zy het daer eerſt gebracht ende aengegeueckt worde. Ende alſoo dit niet kan gheſchieden ſonder menſchen van Burgerlijck leuen / ſoo is kernelijck dat de peupulatie van Brazilien het eenighe welbaren van het ſelfde is / ende na advenant die toeneemt / dat oock naer advenant ſtaen aen te waffen de voozdeelen die daer van komien verhoopt worden. Doch het is wederomme ſeker / dat een landt daer ghebuyghe dierte ende hongher is / dat verteert ſyne Inwoonderen ende kan niet recht gepeupleert worden.

De buyte die in Brazil ordinariſ is / die is extreem / een deele / die hier vooz een ſchelling wort gekocht / heeft aldaer vooz deſen vooz ſes / ſeven ofte altemet meer ſchellingen verkocht gheweest / een broot van 4 ſtupb. aldaer / is niet grooter dan van eenen ſtupber alhier. Wy is ghenoemt een ghemeyn Ambachiſman op het ſpecifhebbende niet meer dan een ſeer kleyn gerief tot ſyne neeringhe / heeft vooz deſen daer vooz betaelt maendelijck 80 gulden vooz huyze / alle ander dinghen zijn naer advenant dier gheweest / dit en kan de Landboutwerije van Brazil niet verdragen / inſonderheyt / alſoo die inde Bahia ende elders veel beter koop alles hebben / hier dooz ſoo moeten de Singnoors d' Ingenios ende lahoradours verarmen / ende ſoo hierinne niet gheremideert wort / alles ten laetſten in confuſie verlooopen.

De middelen dooz welcken dit alles kan gheremedieert worden / zijn twee / De eerſte / dat de Negros in abundantie ende goeden koop in Brazil zijn. Hier van ſullen miſſchien naer deſen ſpreken / op wat wiſe dit bepde tot voozdeel vande Compagnie in het gemeyn ende van Brazilien in het particuliere kan gheſchieden.

Het ander middel / dooz welke dat alles meer dan eens ſoo goeden koop ſoude zijn in Brazil als teghentvoozdigh is.

Dat de Cameren behoorden toe te laten aen alle de ingeſetene deſer Landen / met Schepen ende Schippers hier t' huyſe hoorende / Dooz ſche laſten ende alderhande drooghe ende natte Divres van de plaerſen

daer die ballen a d'oicture naer Brasilien te latē gaen onder het vooz
noemde/so verstaet behalvens de Noortzche lasten/Stockvis/Cernit-
vis / meelen van Rochelle/ boter/ speck/ vleesch van Bretangien ende
Jerlant / Fransche ende Brandewijnen van Nantes ende Bordeaux/
spanische Wijnen ende olie van de Eplanden ende Spangien.

De voordeelen/die hier upt de Compagnie sullen roeemen/zijn groo-
ter dan die in het eerste konnen bedacht werden/ende salmen het eenen
dooz het ander ghereeekent/als dan vooz cenen stupber soo vele konnen
koopē als nu vooz drie/alles so goeden koop aldaer zijnde als hier tot
Amsterdams want om te begripen vande Noortzche lasten/dooz gebreck
der selfder vooz desen/ ende dooz ghebreck ende dierte van Negros/die
vooz desen daer seer groot is gheweest / ende dewelcke alle werck in
Brasilien zijn gewoon te doen / soo isser insonderhepdt dat de huysen al-
daer soo extreem diere zijn geweest/ ende soude gherincdyeert geweest
zijn/waert damen toegelaten hadde vooz desen/dat onse Schepen van
Noorzweghen a d'oicture op Brasil mochten gaen/ want als dan soude-
men met groote Fluypen sonder sehut / 8 a 9 eters de reste naer adve-
nant naer Noorzweghen gheloopt hebben / ende van daer achter om
bupten vree van de Dypickerkers/ hare Kiepe volbrēngen/ende niet
een fout vracht van S. Hubes ofte Rochel wederomme t'huys komen/
op dese wyse een deel die nu aldaer vooz twee gulden verkocht is ghe-
weest/soude vooz 10 stupbers konnen gekregen worden.

Alle andere goederen die upt Jerlant/Brancryck/ Spangien ende
de Eplanden/derwaerts sullen gaen/hebben oock de selfde voordeelen
ende noch grooter/als by crempel/ een Schip inde Eplanden met Wij-
nen geladen is by de passagie/ ende aldus so haest in Brasil als in Ne-
derlant/hoeft aldaer naer geenē wint te wachten/ ende hier diekmael
3 a 4 maenden/ heeft niet te vreesen het $\frac{1}{2}$ vooz de laeagie / dat hebben
soude wāmeer over het Waderkant dese Wijnen gesonden wierden/buy-
ten vreesē vande Dypickerkers/daer het sich twee roepē in het passe-
ren ende repasseren van den Cancel/van te wachten heeft ; profiteert
noch daer ende boven alle de vrachten/ Assurance / Interestē kan
sijne goederen in Brasil verkocht hebben eer die hier geladen zijn.

De voornoemde voordeelen hebben oock te verwachten/vande sche-
pen komende van Rochelle ende Bordeaux ende Nantes/vande welcke
dit noch particulierlijck moet gcofserveert worden / dat dese met eenen
Oosten wint de Fransche Kevieren upt loopende / daer mede binnen 4
ofte 5 dagen op de passagie zijn/ van waer sy haren sekeren Cours son-
der enige verhinderinge voortsetten. Maer die gene welcke naer Ne-
derlant komen/uptlooperde niet enen Oosten windt/moeten daer naer
enen Westelijcken verwachten om de Caneel te passeeren / hier naer
moeten diekmael lange wachten / valt den wint daer naer upt den zuy-
den / soo zijn gedwongen de Havens van Engeland acn te doen;indien
upt den Noozden / soo hebben moepten om de Cancel te krijghen ende
pas

seren/ is het stil weder loopen perijckel vande Duyckerckers/ soo het stont vande sanden/ ende het onweder. Hier by soo komt noch dat dese Keyse koster ende de Schepen min volcx hebbende / meer kunnen stouwen/ de Reders sullen vooz hare Schepen/ende de schippers vooz hare Reders/dewelcke oock gemeenlijck een part daer in hebben/beter sozghē kunnen ofte willen draghen/ als ny van de E. Heeren Bewint- hebers kan gheschieden / de waren hier voornoemt sullen op haren rechten tijt kommen ghebracht werden / de Wijnen uit Spangien ende Brancryck op dat selfde Jaer dat sy gewasschen zijn/ende also versch/ supber ende soet: Doch laet de Bourdeaurische alhier arriveren/ t sal zijn ontrent Kermisse/als dan moeten gelost/ verlaten / ende wederom ghe- laden worden: ende soz inden winter Westen wint hebben/ kunnen niet uit/so uit den Oosten is het Water door de Dorst gheslooten / ende den wint des winters uit den Oosten gewaert hebbende / sullen daer naer dickmael lange tijd Westelijke winden hebben/ waer door sal gheben- ren dat altemets vooz Augusti in Brasil niet sullen comen/alsdan wan- neer de Fransche Wijnen/ dat maer vogelen van een Jaer zijn/begin- nen af te gaen/de meelen heynig worden: niet den stockvis ende Ter- neuf vis/ is het eveleens gestelt.

Behalven de voornoemde voozdeelen soo reeckene noch kortelijck de naer volgende/ 1. den handel wil niet ghedwongen zijn/insonderheyt onder de Nederlanders/ daeromme gelijk den selfden vooz dese maer gequeelt heeft/ende noch dagelijcks asgaet / alsoo sal het hier naer her- vatten/ ende sullen vele Cargasoen verwaerts gesonden worden / op dewelcke vooz dese noyt ghedacht is : ende alsoo ons Hollant jaerlijcks veel meer volcks voozteelt dan haer hier konne n geneeren / sullen den Spangiaert sijn nieu Mexico ende Peru / niet hoeven te benijden/ maer selve daer in korten tpeden hebben een nieu Hollant/ende so volck- rijck als konnen wenschen. My dunckt ick sie ouse vee ende melck boe- ren met hare Ponten ende melck schuypen daer na toe dypen.

Ten tweeden / de Reders van onse Schepen hier te lande meenen dat sy hare saken wel beschicken/ wanneer dat sy maer vooz hare sche- pen een goede vracht comen bespreecken/ende of wel schoon op de goe- deren gaende naer Brasil wegens de vrachten daer op ghestelt/niet of- te wepnigh overschiet/ en ghechiet niet om dat de vrachten kleyn zijn/ maer om dat het ghemeyne goet verlozen gaet / niet vele min dan de opgestelde vrachten sulle particuliere hun wel genoege en bedanken.

Ten derden/ Den Leestocht door het voornoemde middel dan beter koop zijnde/alderhande Patien sullen aldacr naet komen/Duytschen/ Deenen/ Poepen/ Walen/ Schotten/ Enghelsche/ Fransche/dewelcke aldaer komende/elck sal syne Inventien mede brenghen ; elck sal daer wat soecken/indien daer eenige Mineralen zijn te vindē/ sullen gevon- den worden/so daer eenige vrachten konnē gewonnen worden/dewelc- ke tot heden daer niet zijn gesien/het sal geschieden / het krijt daer den

Indigo van ghemaect wordt groeyt daer in het wilde / soo mede den Gember, dese in gecultiveerde aerde overgebracht ende naer behooren waer ghenomen zijnde / sullen naer alle apperentie daer soo goet vallen als ergens elders.

Ten 4. ende genomen wy en hadden hier door anders geen voordeel als de plantinghe vanden Toback / soo menae dat dit alleene de Compagnie soude reudeeren so veel als de Snycker Negotie: In dese roock wort gerekent dat Jaerlijcx meer gelt wort ghespendeert / dan in alle de specerijen die uyt Oost-Indien komen: hoc wel den Toback die uyt S. Christoffel ende de Eplanden daer omrent valt den slechtsten is / nochtans door den Hoozraen daer in Augusti ende September over twee Jaren geweest / soo zijn daer bergaen ontrent de 30 Schepen / welcken ghetal in Brasilia buyren oorloghe weynigh t'effens sal konnen ghesien worden. De schade veroorzaecht inde vruchten des landts (dat is voornamentlijck den Toback) wort geestimeert boven de 40 tonnen gouts. Dese neeringhe die nu is in handen vande Fransche ende Engghelsche / soude lichtelijck door dit middel / tot de Nederlanders konnen overgebracht werden / om dese reden: Eerstelijck / om dat den Toback van Brasilia veel beter is als diervan St. Christoffel. Ten tweeden / om dat de Ingghesetene in Brasilia geen schaden nochte invasien vanden Spangiaerden te verwachten hebben / gelijk in St. Christoffel geschiet is. Ten derden / in 4 Jaren tijds hebben 3 Hoozraenen in St. Christoffel gheschadt door welcken dat alles verdooven is / dit onweder is Brasilia niet onderwoopen / ende de planters deses Tobacks inde voornemde plaetsen aldaer geslegt wordē over de 20000 sterc te zijn / by dese occasie in Brasilia aenghelockt wordende / watte Consumptien / wat een Inkomen / wat een versekerheyt voor de Staet der Compagnie en soude dit niet wesen Interesse.

Ten vijften / De eetbare waren aldus beter koop zijnde / soo sal oock de Consumptie grooter wesen / die hun nu met Cassabi behelpen / sullen als dan goet groot eten / ende die nu den Wijn ofte niet ghebuycken ofte seer spaetsaem / sullen die dan niet hoeven te Menasgeeren / alsoo dien / gelijk oock Brandewijnen / Spaensche wijnen soo goeden koop sullen hebben als hier tot Amsterdam: so dat genomē daer wiert al een weynigh gelozrendraept het sal hem selven thienmael over betalen.

Ten seften / Soo groote menigthe van vyve personen overkomende / de Compagnie sal door haer selve bestaen / teghens alle vzeese vande Portugeesen van birnen ende Invasien van eenighe bynden van buyren / niet een eenigh Soldaet en sal in korte Jaren noot halben in Brasilia van nooden zijn.

Ten seveden / De groote t'achterheden die de Compagnie in Brasilia uytstaende heeft / sullen als dan seer haest ingemaent en ontfangen werden / het welcke andersints door armoede ofte schaersheyt ofte niet / ofte seer traeghlijck sal geschieden / want die niet heeft en kan niet geven.

Ten

Ten achtsten/ Ick dorbe seggen dat alle de Supcker-plantinghe die regenwoordigh onder eenigh volck is/ hier dooz sal herbullen in handen van de Compagnie. De Spangiaerden die eenighe Ingenios hebben in West-Indien sullen daer moeten wptschepden / soo dooz den goeden Coop derselver als de duerte der Negros ende dus eer langhe sal Hispanien selve sijne supckeren van ons komen halen: Portugael selver sal hier dooz aen het leger gheraken/ de Leestochten sullen so goeden koop hebben als sp; de Negros beter koop/ de Portugesen zijn ghewent vele te winnen/ de Hollanders zijn met een tamelijck winste te vernoegen/ ende dat het voornaemste is/ het Supcker-riet van Pharnambuco ende daer omtrent Gendeert veel overvloedigher/ als dat vande Bahia of te Rio de Genero; die vande Cost en sullen op verbe naer hare vrachten daer by niet kunnen vinden.

Ten negensten / Ende alsoo op dese wijze alles seer goeden koop sal wesen/ ende volghens dien de gaende eerwaren wel een weynigh belastinghe kunnen braghen/ soo soude vooz de vrachten/ aen dewelcke niet meer gebonden sullen zijn/ op de gaende schepen kunnen stellen eenigh last-gelt als van 3. 4 ofte 6 gulden per last / min ofte meer/ dit sal weynigh beswaren/ ende vele belooopen/buyten vrees van supckcrije/alsoo heele Schepen sonder Cherehet ofte Collenaer wel konden ghevonden werden: sonde hier tegens kunnen afsghedaen ofte vermindert worden eenige andere belastingen/want tot nieuwe belastingen soude niet kunnen raden/ alsoo de goederen van nu aen soo vele belast zijn als dragen kunnen.

Wdus gesien hebbende de voorbeelen die ons wpt het voozgheselde ontstaen sullen/ resteert dat wy antwoorzen op eenige swarigheden/ die hier lichtelijck sullen voozghelwozen worden.

De eerste/ da hier dooz de Negotie wpt den Lande sal ghediverteert **J. Tegen-** worden. Hier op so antwoorde / dat aengaeude de manufacturen niet be- **stelling be.** hoorde toc gelatente worden/wpt andere havenen/ als de Nederlantsche naer Brasit te versenden/ want die vele hier te lande gemaeckt wordē/ ende vele personen daer by leven/ ende die gene die van buyten kunnen hebben dese onkosten wel dragen ende dan noch beter koop/ van ons in Brasilien ghebzacht werden / als van de Portugesen/ oock verstaē dit niet vande komende goederen/ dewelcke alle in dese landen moeten arriberen: maer wat gaet dit de Doozthe lasten/ Spaensche ende Fransche wijnen aen/ t welck geen vrachten van dese Landen en zijn/ alle de schade die hier dooz sal gesden worden/ is/ dat sp alhier niet sullen verbodent worden; van het eene schip in het ander; dat een Makelaer ofte Facteur hier altemers hunne Courtagien ofte provisie sullen missen.

Ten tweeden/ Daer dien hier dooz allerley Negotie ende peupelatie in Brasit sal aenbrassen/ niet alleen van Supcker/ maer oock Toback/ Gengber/ Indigo/ Cattoen etc. t welck altemael van daer in dese Haven moet aencomen/ ende by gebolge in plaetse van nu een/ thien Sche-
pen

pen in het vaer-water sullen hebben/ so en kan hier dooz geen diversie/ maer wel grooten aen-was van negotie ontsaen. Het derde / teghen woordighlyck wordt pghelyck eene toe-ghelaten allerley waren van Noorden ende Oosten/ naer Dancryck ende Spangien te bryngghen/ ende wederomme van dese Quartieren te rugghe / waeromme sal dan 't ghene een pghelyck toe-gelaten wert / niet oock de Compagnie vry staen : het gemeen spreekwoordt die het al wil hebben / verliest het al heeft oock hier zyn plaetse / willende alles hebben over dese Landen/ dooz de dierre soo kan dese Compagnie nimmermeer tof luster komen/ daer-en-teghens toe-latende dat alles daer goeden koop zy/ de cetwaren daer d'joncturen met eygen schepen gaende/ vooz weynigh dat misseu/sullen thien mael meer in Breyzylische retouren ontfangen.

II. Tegenwerpinghe.

Het tweede hier dooz sullen de conbopen ende gemeene middelen des Landts vermindert werden / Antwoordt / so langhe dese swarighepdt niet ghemoucert wordt van de Steden van Hollandt dien het toekomt/ soo en hoeven andere hun daermede niet te becommen. In allen gevallen betacint dit de Bewint-hebbers niet. 2. De schade der Conbopen is so kleen dat niet sal konnen op wegen / op welke naer de schade die dese goederen alleene lyden van de Dupuckokers twee mael de Cancel passerende/daer volgens de weg hier voozen aengewesen / zy van dese swarigheden Exempt zijn. 3. Ende naerbien hier dooz aen te wasschen staen de Schip-vaerden / ende alderley negotien tot ons sullen over gebrocht worden / waer by vele dupucken van Ingefereeren sich sullen geneeren/ is het dan tyd te letten op den Interest der Conbopen / betwelcke dooz eenen anderen wegh aen het Vaderlant hondertfouf sullen gherecompenseert worden. 4. Maer ten quaetsten genomen / dat aen het Vaderlant der Conbopen ofte wegens de Compagnie / ofte wegens de handclacs vergoet werden/ soo is alle swarighepdt hiernude wegh-ghenomen / hoe wel ick vertrouwe dit de Compagnie niet eens vooz ghehouden sal werden.

III. Tegenwerpinghe.

Het derde / hier dooz sal het recht van de Compagnie groote schade lyden / ende sal wesen een open deure tot alle fraude ende slupckerije/ Antwoort / de fraude ende slupckerije sullen hier dooz vermindert worden/ want hoe grooter pryft men doen kan met de fraude/ hoe meer de men thien daer toe ghenegen zijn / niemandt wil een dief wesen om een kleyne sake. Wanneer nu pghelyck heene baert met zyn eygen Schip/ soo en heeft de Compagnie naer de vrycht niet te sien / ende daer over gheen frauden te vreesen/ volgens dien de rechte helft van alle voozdelken/ dat de sluppers dooz hare slupperijen konnen hopen/ wordt hier afgesneden/ ende oversulcx min daer vooz te vreesen / dan nu. 2. Tegens woordigh gaen soo vele frauden om dat vooz meer niet kan ghe vreesen worden / de huer-schepen aengaende sy maecken professie om de Compagnie vry te stuycken/ met de eygene gaet het niet veel beter/ en naer dien de vrycht de Compagnie toekomt / soo gebeurt het dat Schipper/

Stier.

Stierman/koopman/ tot de minste Bootsgeselle toe / inklups/soo veel
 slupcken alse konnen/peghelijck eene sleept so veel goets daer in als hy
 kan / men vaert aen de Scheyen of ende aen / de wachters worden of
 ghecorrinpeert ofte laten hun al willens bedrieghen / be lichters ende
 schuyt-lieden den slagh wetende passen hier op/ de koop-lieden ofte su-
 percargos sijn de meeste dieven / ende dit alles dooz de groote houe
 van profijt/om dat nu dooz hare slupperije beude de recognitien ende de
 vracht ontgaen/ daer sy andersints maer het eene dooz haere fraude
 konnen ghenieten. 3. Meene eene voozslagh te konnen doen by welc-
 ke men in desen deele niet meer bedrogen sullen werden dan men selve
 wil/vele ladinghe konnen eenderlep sijn/ende een Schip met een koop-
 manschap alleene ghesladen worden / als met noortsche lasten Cernenf
 vis/meelen/ Franche/ Spaensche wijnen / een ervaren Schips-tun-
 merman of Landt-meter sal op een vat naer weten te seggen hoe vele
 daer in kan/ soo soude dan ordonneren dat de Scheyen niet dese ladinge
 alleene ende vol geladen worden / ende haer alsoo doen betalen / wan-
 neer men wil men kan dit doen/hoewel ick het niet en rade. 4. Ende
 vzerst men dan noch vooz frauden/ofte dat onder de Cernenf vis noort-
 sche lasten andere koopmanschappen souden verborgen sijn / soo haest
 de Scheyen op de Custe komen / steld daer wachters op ende brengh
 de goederen in de pack-hupsē van de Compagnie/kan dit ancker noch
 niet houden / ende wil men de Recognitien selve niet verpachten /
 't welck ick best soude houden / soo verpacht de confiscatie/ die vergun-
 nende vooz civilen prijs aen de pachters met goede Recognitie over
 hare vigilantie/alles te binden tot last van de delingquanten/dese pach-
 ters over haere klachten kozt ende goet recht doende alles sal beter
 gaen als tegenwoordigh. Dese slupckeryen konnen alleene ghevrees
 worden over de gaende goederen ; want de goederen herwaerts ko-
 mende / behoorden gelijk tegenwoordich in de pack-hupsen der Com-
 pagnie gebrecht te werden /ende alsoo de Recognitien over de gaende
 goederen mijne wetens maer ontrent de 250000 guld. des Jaers
 hebben upt-gebracht/ende altemets wel min/soo blyckt dat het hier op
 niet moet gesocht worden/ende wil men daer van presumeren/ datmen
 desen handel aldus open sette/ende verpachte hier te lande de Recogni-
 tien van de gaende goederen/ick dozve D.L. verseckeren/dat die meer
 sullen upt-bzengen dan vooz desen.

Wanneer men aldus sal toe-laten dat meel / speck / boter/ etc. upt
 vrankrijck ende verlandt naer Brasiliën sullen versonden werden/ so
 sal het ghene hier van op onsen acker wast ons aende hand blyven/ en-
 de sal wepnigh hier van upt dese Landen ghesonden worden / ende vol-
 ghens dien sal ghebeuren dat alle dit beter koop zijnde de hups-lieden
 aen haere heerschappen haere diere pachten niet konnen op-bzenghen/
 ende alsoo tot naerdeel van de ghemeyne Inghesetene strecken/hier op
 antwoorden: 1. oock teghentwoordigh soo woort wepnigh Hollantsche
 boter/

IV.

Teghen-
werpinge.

boter / speck etc. van hier dertwaerts ghesonden / het komt meest van
 buyten / de Inlandsche goederen vallen hun te diere met het Franche
 speck / Pers vleesch ende boter konnen sy hundert wel behelpen / soo
 dat mer dit te verbieden sy de Compagnie wel schade konnen doen
 maer hun selven gheen voordeel. 2. de dierte der eetwaeren hier te
 Lande is vele te groot / men moet niet arbeiden / om die te vermeerde-
 ren maer wel te verminderen / 's die meerder word wy worden alle on-
 se manufacturen quijt / kan men die vernu- deren wy sullender vele die
 Brackrijck / Engeland / Vlaenderen / etc. nu hebben / naer ons trec-
 ken. 3. den hooghen prijs der pachten ende landen word ten meerde-
 ren deele veroorsaecht dooz de menichre der rijke Ingesetene / elck wil
 zijn gelt bestede / elck heeft geerne eenige vaste gronden ; dit sal geschie-
 den de negotie wel gaende / de koop - liden alhier sullen daer by rijk
 worden / ende die gheene die in Brasil sullen ver ghe worden zijn / sullen
 haere sojmon gemaeckt hebbende wederom komen / aldus ons Waber-
 landt volckrijcke Inghesetene zijnde / de gronden ende Landen sullen
 meer ende meer op slaen.

V.
 Teghen-
 werpinge.

De leste swaerighepdt die wy hier vooz komt / sal uiffchien van on-
 sen vooghten / d' Heeren Bewint-hebbers ghemoveert werden / vze-
 sende dat hier dooz sal gemindert worden: 1. hun bewint ende directie /
 2. hun profijt / want sullen sy segghen / wanneer pegelijck eene berre-
 waerts sal varen met zijn eygen Schepen / wy sullen als dan ontslagen
 wesen van alle directien / sozge / equipage / 't welck zijnde waer op sul-
 len wy dan onse provisie konnen vinden. Nu woordt de Bewint-heb-
 bers zijn om der Compagnie profijt gheordomeert / maer niet de Com-
 pagnie tot voordeel van de Bewint-hebbers / ende aengacnde 't gee-
 ne sy noech sullen te berichten ende waer te nemen hebben / is grooter
 dan de schouderen van sommighe van hun konnen dragen / want sy be-
 houden vooz hun de directie en het hooge Gouvernement van gantsch
 Brasil / ende de ghesaete Custe van Africa / sy hebben dooz-gaens op
 te soecken alle middelen dooz welke synne conquesten konnen ghepen-
 plcert worden / vele ende nieuwe vincten dewelcke daer tot hebben
 niet zijn ghe wonnen / moeten dooz synne industrie upt-ghevonden wor-
 den / sy hebben te versozghen hare garnisoenen van nootsaekelijckhe-
 den / ende hierinne niet gewiligert zijnde naer behooren / soo heeft dit
 de Compagnie ghekost het voozleden jaer meer dan een miljoen / ende
 het gantche Landt is daer dooz soo verarmt / dat het noch tegenwo-
 digh daer van de smerte draecht / ende dat dorren noch vragen van
 daunen te doen sal hebben / in allen orenalle is beter dat sy ledich sijn
 dan de Compagnie ruineren / welcke tot heden dooz het quaet besot
 van sommighe is ghechiet / de Schepen van de alme Sieden in Wolken
 hebben werckt gheuoegh / insonderhepdt wantmeer sy wat van hare
 particuliere Affarien waer te nemen hebben / ende de'e belast zijnde
 met de regeringhe van een groot deel der nieuwe werelt / zijn noch be-
 commert

commert van ledigh te moeten gaen/ even eens ghelijck of tot het equiperen / van eenighe Schepen tot het loopen/ ende laden/ van sommige goederen soo veel beslagh van noode waere / een vry man/maeckelaer/ factoor/ equipage-meester kunnen dat doen/ daer-en-boven de saecken van de zupdt/so gelukkiglijck onlanghs dooz d'Heer Hendrick Brouwer, salig: ontdeckt/sullen tijtkortinghe genoegh kunnen geven/ aen die geene die hier op sullen believen te letten / sijnde myns oordeels van uelcke importantie dat alle het ghene de Compagnie vooz desen heeft gheconquesteert/hier by niet en is te vergelijcken/mijns bedunckens ende wat aengaet hune tractementen / die ick verstaer dat heerlijck moeten zijn/doch by dese conjuncturen des tijts een weynigh gereguleert naer het vermoghen der Compagnie.

Mijns bedunckens het soude een redelijc en betamelicke sake wesen/ indien de E. Heeren Bewinthebbers sich lieten vergensegen/ met een heerlijcke staende gagie/souden hiermede de blame ontgaen / daermede nu niet sonder reden beswaert werden / dat desen handel alsoo drijben vooz de Compagnie/om haer eegene provisien goet te maken/welcke suspicien worden versterckt/niet alleen om dat men dese provisien seer onbehoorlijck heeft gegrossiert/maer oock om dat even die selfde camers/ ende inde camers even die selfde personen/die altoos hebben ghedronghen om den handel vooz de Compagnie te houden/oock die geene zijn/dewelcke tot geene staende gagie en kunnen gebracht worden.

Het tweede deel vande Consideratie over de tegenwoordige gheleghentheydt van Brasil.

Het gene 't welck tot noch toe ghesecht is meyne soo klaerlijcken te zijn / dat gheene redelijck Creature dit can weder sprecken/ daeromme soo en verwachtte niet anders dan dat erghens pemandt dit in den windt stecke/legghende/ dat desen handel op sulcken wijze als voozen verhaelt / behoorde te verbljven aen de Compagnie/ om onder sulck pretext/alsoo dit ondienslich is/dese saecken indirecte te gen te gaen/ende alsoo de Compagnie ende ons Vaderlandt te ontfetten de trefselijcke voordeelen die hier upt te verwachten staen. Om dese

te volboen ende alle wytsluchten te benemen / soo sullen in het volgende overwegen oft het dienstiger ende voordelijker is voor de Compagnie / dat den voornoemden handel alleene blijve aen de Compagnie: ofte dat dien aen particuliere wordje toeghestaen ; Eer dat come tot ondersoek van dese Materie soo stelle dit als fondamentcel / dat wannecr dit gheschiet alleene door de dienaeren der Compagnie ende voor de selve / met exclusie van andere vyve koop - lieden / soo is dit wederom te verballen op het oude di'punt van den handel open te stellen / ofte te sluyten / welke questie voor desen de Compagnie gebracht heeft / op den wyttesten Cant van haere rympe het ghene hier teghens tot excuse gebracht wordt / is ten hooghsten impertinent / ghelijck als 1. Wy en willen den handel niet sluyten / sullen alle handelaers laten Negotieren / als voor desen. Alleenlijcken desen handel die nicuw is / sullen behouden voor de Compagnie. Ten tweeden / Dit en gaet maer aen sommighe Coniunctien alle andere Coopmanschappen / soo Consumptien / Waren / Manufacturen / sullen naer ouder ghewoone by particuliere kommen verhandelt / ende wyt het Vaderlandt naer Brasilia verfonden worden. Hier op soo antwoorde: Eerstelijck / wannecr de Doyes / dewelcke a byoicture sullen gebracht worden by nae eens soo goeden koop sullen kommen ghegheven worden / ende dit alleens de Compagnie sal vernoghen te doen. Soo ghebe te bedencken of het niet daer mede ghespot is de Particuliere Negotianten toe te laten / die over dese Landen te moghen naer Brasilia vervoeren? Ten tweeden / Maer dien de Consumptien / dewelcke a byoicture naer Brasilia sullen gebracht worden / niet min dan de helft van de gaende Cargasoenen zijn; soo is byten alle twijffel of dese Negotie sal voor de grootste helft ghesloten weien / ende ghelijck deene Negotie den anderen treckt / soo is niet te twijffelen of de grootste helft den Particulieren onttrocken zijnde / het resterende sal de Compagnie van sels in handt vallen ; Particuliere gheen lust hebbende / sich daer mede te generen. Immer ghelijck alle de Wereldt moet bekennen / dese Negotie sal ten meerendele gestooten zijn / ende oversulcr de swaericheden ende rebenen / dewelcke voor desen sijn ghecalligert ghebreest van partmen over het sluyten ofte open - stellen van den handel / die sullen noch teghens woordich haere kracht behouden / voor soo veel als dese Negotie sal ghesloten werden. Dit als nootsaeckeelijck tot openinghe deser saecke vooghestelt zijnde / soo come nu tot het verschil / welke is / of het voordelijker sal wesen voor de Compagnie / dat sy dat doen door haere epgheue Dienaers voor haer selven alleene / ofte dat sy dat toelate aen andere Particuliere Negotianten beneffens haer. Het eerste wort noch teghenwoordich ghedreven / ghelijck oock voor desen van renige Bewinthebbers / het ander is onse susteneur / tot beter verstant deses sal eerst voorstellen ende examineeren de redenen dienende tot voordeel van die gene die dit willen behouden voor de Compagnie / ende daer naer het contrarie.

1. Het Octrop heeft dit gegeven aen de Compagnie waerom dan Eerste Re-
 de voordeelen die de Compagnie toe comen by het Octrop / aen andere den van
 ghegeven. Antw: Wanneer het Octrop is ghegeven soo en hadde de Partye.
 Compagnie niet eenen voet van het ghene sy mi besitten / soo dat het
 Octrop de Compagnie alleene heeft het recht ghegeven tot desen han-
 del / doch in besittinghe ende ghebruyck van dien niet ghestelt / Ende
 naerdien de Compagnie niet heeft comen komen tot het ghebruyck
 van desen handel / voozdat sy den Ingesetenen van Brasil niet solen-
 nelen Ede heeft toeghestaen den vyren handel / ghelijck hier naer bree-
 der sal ghetoocht werden / soo is hier by het Octrop vooz soo veele ghe-
 der sceert ende ghlimiteert / ende is de Compagnie dooz haer Accoort
 dat selvighe vywillich afshegaen. Ten tweeden : Het Octrop en ver-
 biet dit oock niet / wanneer het met consent ende voordeel vande Com-
 pagnie gheschiet / ghelijck dat selvighe dagelijck wordt gepractiseert /
 wanneer veele Particulieren wordt toeghelaten om Sout / Houdt
 Taback / etc. de liniten vande Compagnie te bevaeren. Ten derden:
 Alle Octropen worden ghegheven tot voordeel ende geene tot schade /
 daeromme wanneer hier wordt ghebruycht wat in dese saecke moet
 ghedaen worden / men moet niet sien wat met de Letter van het Oc-
 trop accordeert / maer wat den dienst vande Compagnie verpsecht /
 daeromme bekenne geerne dat volghens het Octrop alle de poffien
 de Compagnie toe comen: dat is buyten twijffel / maer het different
 is op wat wijse de Compagnie tot dit voordeel best sal comen / dit moet
 wyt het volgende blijcken.

Het Exempel vande Oost-Indische Compagnie comt by desen in Tweede
 consideratie / ende wienien naer dien de selfe den handel aen haer Reden.
 selven behoudende dus welvaert / waerom en is het selfe niet te ver-
 hoopen vande West. Antw: Ick hebbe dickmael hoorren desen reden
 urgeren / maer hebbe altoos verwondert gheweest dat lieden van
 Oordeel dit deden / de Redenen zijn dese / 1. In Oost-Indien en heeft
 men gheene peuplatie te bevorderen om aldaer de Landt-bontwerpe
 waer te nemen / het Landt heeft sijne engene Inwoonders / die de
 bychten des Landts beneficieren / de Zijde / Indigo / Salpeter / ende
 vele Drogues die van China, ende de Custe van Peeren komen / wor-
 den alleene dooz het volck des Landts ghewonnen / hebben onse Partie
 ende Divys niet van doen / soo van ghelijcken de Caneel Dooten / Pa-
 gelen / Peper / die van Zeylon, Banda, Moloques e. de andere gheweesten
 comen / worden aldaer ghewonnen sonder onse Industrie / daerom in
 Oost-Indien niet seer van nooden is op peuplatie te letten / waer
 in de seerkerheyt ende het wel-baeren van Brasil befract. 2. Alle
 het gene dat wyt Oost-Indien herwaerts wort ghebruycht / heeft daer
 gheweest eer vermandt wyt Europa daer is ghecomen Negotieren /
 maer Brasil in hem selven is maer een woest Landt / hebbende noch
 Negotien noch Inwoonders dan eenige naechte Menschen / ende en
 kan

kan daeromme van daer niet ~~ge~~ bezocht worden / van het geene eerst
 doozden Christenen aldaer gewomen wordt / dewelcke daeromme dooz
 alle middelen daer naer toe moeten ghelocht werden / 't welcke niet can
 gheschieden dan dooz hoope van profijt / ende dese can niet groot zijn /
 daer men den Handclacs ende Landt-bouwers haren bydom be-
 neemt / ende die stelt onder den dwanck ende voochdope van een Com-
 pagnie. Ten derben: Soo en can oock de Compagnie van Oost-Indi-
 en niet beschuldicht werden van Monopolen, Iapan en ontfangh
 de Met van ons niet / maer stelt ons deselve / ende misschien ofte den
 Kester van China weet datter Hollanders inde Wereldt zijn / de
 Custe van Perlien heeft binnen ende bytenlandtsche Negotie / mel
 alle de wereldt gemeyn / den Peper can gekregen worden van die gene
 die wil / ende niet en heeft de Compagnie vooz haer alleene als Pooten
 en Foelie vallende in die Eplande van Banda, daer sy alles dat tot ver-
 gaderinge der vruchten des lants van nooden is / dooz de Ingezonten
 is doende; maer dit kan van Brasilien niet gesecht worden. Ten vierden:
 Hoewel de Negotie die in Compagnie geschiet / veel costelijcker is als
 die van Particuliere / soo can nochtans die vande Oost dat draghen / de
 reden is / 1. om dat die Waren ten meestendeele veel costelijcker zijn /
 2. Engelsche Fransche etc. die derwaerts varen moeten oock in Com-
 pagnie dat doen / 3. sommige goederen als Pooten / Foelie / ende Pa-
 gelen heeft de Compagnie ten meestendele in hare handt / dewelcke sy
 daeromme can op prijs setten / maer dit en heeft gheen ghemeenschap
 met de Supckeren / die upt Brasil comen / die soo groote onkosten niet
 connen verbzagen / dewelcke vande Portugesen / varende oncostelijck
 ende met ongemonteerde Schepen overgebracht worden / ende daer en
 boven sijn inde handt van peggelijck eene die den anderen de Markt
 stellen / het is ten hoochsten dienstich ende noodich / dat de Negotie op
 Oost-Indien in Compagnie geschiede / om reden / soo anders ware men
 soude in Oost-Indien de goederen tegens den anderen op jagen / ende
 alhier daer mede cladden / maer dit en can niet geschieden met de West-
 houden wy onse supcker op prijs / Portugael sal ons die toesenden / ghe-
 lijck oock dagelijck geschiet.

Derde
 Reden,
 Wanneer den Particulieren wozt toeghelaten aldus te varen / soo
 moet alles confuselijck toegaen / als nu soo isser alles gebrack ghelijck
 ordanghs gheschiet is / daer naer soo komt alles in overvloet / soo dat
 geene Packhupsen te krijgen sijn / de goederen verderben: maer waert
 dat de Compagnie dese Negotie deden / sy souden versozghen / 't gheene
 noodich is / ende alsoo soude alles met order toegaen / Antw: Ten vooz-
 namentlijcke reden waeromme dat dickmael vooz desen de Particu-
 liere ontsien hebben / daer meer goederen te brenghen dan teffens kan-
 nen vertiert werden / is de Excessive pack-hups hupze / waert datmen
 sozghen hadde gebzagh dat die beter koop ware gheweest / daer soude
 dickmael meer voozraet gheweest sijn / dit kan ten grooten deele gebe-
 tert

tert worden / wanneer dat nooytsche lasten daer a droicture ghebracht
 werden / 't welck naerbien de Compagnie tot heben niet heeft belieft/
 toe te laten / soo en kan sy andere niet te laste legghen / 't geene daer sy
 selve oorsaecke van is. Het tweede: het verloop 't welck onlangs ende
 de meermalen vooz desen is ghekomen / in Brasil dooz ghebreck van
 Wibzes en is noyt by ghekomen / dooz saute vande Particuliere die niet
 ghenoegh en souden gebzacht hebben / tot behoef van den Lande / maer
 altoos dooz wan devoyt van de kameren / dewelcke haere Soldatische
 niet versende / soo sijn de Raden van Brasil ghedwongen gheweest de
 Magassinen der Particuliere ten behoefe van den dienst der Compag-
 nie te berooven / inde welcke indien al emets in sulcken gheleghentheyte
 soo vele niet is ghevonden als van noode was / soo moet hier van de
 schult gegeben worden aen de Cameren / ende niet den Particulieren /
 Negotianten / om reden / dat het versien vande Magassinen der Comp-
 agnie de Compagnie dat altoos aenhaer selven heeft behouden / waer-
 om de Particuliere geenens stact hebben comen maken om die te ver-
 sien / alsoo sulcke vooz-vallen buyten gewoontē ende tegens verwach-
 tinghe sijn / ende hoe sullen Particuliere comen sorge dragen vooz de
 Magassinen der Compagnie / dewelcke vooz hun bezegelde Brieven
 sijn / niet wetende of daer weynich of veel in is / ende of de Compagnie
 die sal versorgen of niet. Het derde: Naerbien de Compagnie onlanghs
 ende meermael vooz desen selfs hare Dienaren ende Soldaten niet en
 versocht / 't welcke sy gehouden is ende acngenomen heeft / hoe souden
 sy dan het gantsche Landt versorgen / dat dat selbige noch in wesen is /
 moet den Particulieren danck geweten worden. Het vierde: Wanneer
 aen Particuliere den handel wordt toeghelaten / de Compagnie wordt
 daer niet uytgheflooten / sy weten altoos wat in hare Magassinen is /
 sy weten wat goederen van Particuliere afghesonden sijn dese occasie
 comen sy waer nemen / om als dan te suppleren 't gene daer aen ont-
 breekt / ende met eenen haer voordeelc daer mede te doen / ende sal al-
 dus alle gebreck ende confusie gewuert worden. Het vijfde: de Camer
 van Zeelandt is nu eenige jaren versocht om den Cerreneus Dis a
 droicture naer Brasil te brenghen / 't welck naerbien van hui is ghe-
 exercueert / wat reden / om nu soo veele andere Cerwaren te wilen vooz
 de Compagnie allene behouden / ober twee jaren heeft men eerst aen
 Particuliere toeghestaen den Cerreneus Dis a droicture naer Brasil
 te brenghen / maer inghenomen zijnde met de opinie / ende die daer uyt
 ontstaet jalousie van groote profyten / die de Negotianten daer aen ded-
 den / men heeft dat niet willen consenteren op behooyliche recognitie /
 maer wel vooz de helft vande Vancie / ende om dat de Cameren niet
 vooz de Deus souden gheboort worden / ende men hui geen Blancken-
 beurse reecheninge soude doen / men heeft mede vooz reecheninge vande
 Camer van Zeelandt een Schip met dito Cerreneus Dis ghesonden /
 en naer al dit gheswoel / ende al dit beslagh soo is de u. thomaste dese ge-
 weest:

weest: met haer eyghen Schip hebben so de saecke alsos weten aen te leggen dat het ontrent met het derde van sone ladinge in Brasil is ghearriveert/ ende vanden Particulieren is niet eenen penninck gheproffiteert/ ende aldus zijn dese boozdeelen door quaet belejdt vande Camer van Zeelandt vergaewelooft. Een seften / Het zijn de Historien van Ethiopien een gantche Lantschap te wilken boozsien; Coopmans wijse by Foyme van Compagnie Concepten betamende den Manicken/ en dierghelijcke onnutte menschen / die ons de Historien van Antabis de Gaulle ende dierghelijcke hebben naerghelaten/ de werelt en wordt by geene Phantasiën geregeert/ wy hebben hier in Hollant niet meer dan alles ghebzeck/ hout/ Sout/ Coorn/ Wijn/ Olye/ &c. hoe aerbigh soude hettoegaen/ waert datmen door eene Compagnie ende met haer eygen Schepen hier van moften versien werden / het hondertste deel vande Negotie ende de Inwoonders die nu souden niet hebben/ ende meymen tusschen dese twee gheen gelijckenisse te zijn; men siet allecne t gene sich toedraecht in Dr. Christoffel ende andere Caribische Eplanden/ daer ontrent over 12 a 15 Jaeren niet een Christen mensche was; ende nu worden die geestmeert op 40 a 50 duysent / ende worden van alles wel versien / sonder kamers / sonder Bewinthebbers / alleenlijck om dat een pghelijck met eyghen Schepen advoicure derwaert mach varen / dit Exempel behoorde ons wijs te maecten. In Brasilien konnen sonder Comparatie grooter dinghen verhoopt werden / Indigo/ Cattoen / Sember / etc. den Toeback die daer ghetonnen wordt / is drie a viermael meer weert / dan de Christoffelse / het Landt wannec het onder den Koninck van Spaugien is gheweest in zynen meesten fleur / en heeft noch het thicnde part niet gebout gheweest/ ons landt hoe volckrijck dat oock is/ is veel te klopne om dat te peupeleren/ daeromme men aldaer allerhande veyemde Patien / Duytsen / Engelsen/ Schotten/ Walen behoorde aen te locken/ ende die salmen alle den mont openhouden door de Compagnie. Een eyss gelijckmen den Boozghesellen het randtsoen upt deelt / phantasiën van Bruyscamville ende zynen Bouffon Romanis ki. 7. En wilmen dan dobbel veysekert wesen/ booz alle confusie ende ghebzeck / de Compagnie en hoeft alleene maer sorghe te dragen / dat haer Magazijn van Welen wel versien sy / hiermede kan alle verloop booz-konnen werden/ ende of dan by interval eenigh ghebzeck booz-valt van Boter / Wijn/ etc. dat kan men missen booz eenen tijdt/ ende t ghene men hier van booz niet hebben/ heeft ghespaert / sal daer naer / ditto in overvloet komende / te liberaelber ghebuycht werden.

Vierde
Reden,

De Particuliere varen daer maer alleene om profijt / dit cesserende so sullen sy op-houden / ende alsoo Brasil onversien blijen / wederomme isst dat daer profjten by dese Negotie te doen zijn / waeromme die niet liever ghehouden aen de Compagnie dan aen particuliere die over te laten/ noch meer wannec particuliere daer varen so moeten sy winnen/

niet/ anders sullen sy thyns blyuen / de Compagnie van ghelijcken die
 moet daer by haer ordinaire winste van recognitien hebben / ende alsoo
 moeten daer twee by winnen / en by-gebolge alle dinghen dierder zyn/
 dan wanneer de winste alleen quame in de handt van de Compagnie/
 ende naerdien tot de peuplatien den goeden koop der lijf-tochten van
 noden is / soo sal den openen handel alles dierder maecken / dan wan-
 neer die door de Compagnie geschiede ende daeromme de peuplatie ver-
 hinderen. Antwoordt/de vooz-gestelde redenen zyn meest van een na-
 turer / ende sullen daeromme te ghelijcke van ons beantwoort worden.
 Het eerste: het is soo/ niemandt sal negotieren/ onschade te doen / on-
 der-en-tusschen valt het altemets wel anders uyt / maer dic kan de
 Compagnie ooc gebeuren/ dewelcke daer min tegens kan dan de Par-
 ticuliere/ een koopman/ Schipper ende Hys man zyn daer inne mal-
 kanderen gelijk/ sy hopen altoos/ winste goede repic/ ende vruchtbare
 jaeren / ondertusschen salmen altemets drie jaeren hopen / cermen dat
 eens sal ghenieten / soo dat dese reden: Particuliere waren daer maer
 om profijt als dat op-houdt sullen sy thyns blyuen / op ghelijcke wijze
 is teghens den handel der Compagnie als der particuliere / alsoo die
 min dan de particuliere teghens schade kan. Het tweede: het is maer
 Imaginatie is te segghen / dat wanneer particuliere daer negotieren
 daer twee moeten profijt doen / maer wanneer de Compagnie dat als
 dan alle de avance alleene in eene handt valt. Indien de Compagnie
 eenen Proteus ware die sich in allerley ghedaenten konde transformee-
 ren / dan hier alles koopen 't welck nodigh is / terstont daer nae haere
 Schepen equiperen ende dan als Schippers met de selve in Zee va-
 ren / in Brasil komende/wederom in Negotianten veranderen/ om ha-
 re goederen te verkoopen ende andere daer vooz te koopen/ so soude dit
 eenigen schijn hebben: Maer dic nu de goederen der Compagnie koo-
 pen ende verkoopen/ dat zyn de E. Heeren Belwinthebbers/ daer van
 niet is te presumeren dat sy ofte bequamer/ ofte beter sorghe draghende
 zyn vooz de Compagnie/dan Particulieren vooz haer eygen selfs haere
 Factoren die sy buyten s' lants gebruyckē/ sullen niet beter haer de voir
 doen / als die aen Particuliere contabel zyn / haete eyghene Schepen
 moeten sy doen equiperen door andere / heur Schepen konnen sy niet
 beter koop hebben van andere / dan Particuliere vooz haer selven / in
 Brasil konnende/ moete wederom hare dienaers gebruycken/ om haere
 goederen te beneficiëren/ eben ghelijck als andere Particuliere/ so dan
 naerdien de Compagnie haere saecken moet verrichten door andere/
 die alle daer by moeten winnen ende leuen/soo en heeft sy in desen deele
 gheen voozdoel vooz Particuliere Negotianten. Het derde: het is im-
 pertinent te segghen / wanneer Particuliere daer geen profijt konnen
 doen / soo sullen sy daer uyt scheyden / ende als dan de Margotte vooz de
 Compagnie laten wanneer sy met den roouwegh zyn / want Particul-
 iere sullen daer konnen blyuen varen / wanneer de Compagnie daer

upt sal moeten sſchepden. Het blijkt upt den voorszden tijt/ in den welſch
 ken oft ſchoon in het gemeyn meer ſchade dan voorszdeel is ghebaen / by
 den Negotianten ; nochtans Schepen ende Cargſoenen genogch zyn
 upt-gevaeren ; Maer genomen het geſchieden al o/ Particuliere ſchep-
 dender upt / als dan ſoo al den handel van ſelfs verballen / in handen
 van de Compagnie ende ſullen als dan / de e Compagnie handelacrſ
 van ſelfs krygen het ghene ſy begeeren. Ende en is mede niet te vce-
 ſen / dat de 3. articuliere de room wegh hebbende / de tappende melck
 vooz de Compagnie ſullen laten/ om dat wanneer de Compagnie deſen
 ha del aen haer wil houden; ſy kan daer op ſoo vele winnen als ſy ſelfs
 wil / want de macht in de handt hebbende / ende alle goederen in een/
 handt zynde/ ſoo kan ſy die ſoo hooghe ſtellen als ſy wil / ende wedcrou-
 de niet vruchten van den Lande betaelt werdende / die ſoo leeghe in-
 kopen als goet dunct / dit al ſoo Intollerabilis ende niemant op
 ſulcken conditie daer soude willen gaen/ of ie blyven. Soo kan niet an-
 ders ſijn dan de ruimere der Compagnie/ gelijc mede wanneer de Com-
 pagnie daer meer soude by willen avanceren / dan ſy alrede by haere
 vrachten ende recognitien doet; anders ſal men de goederen meer bela-
 ſten dan ſy draegen konnen/ gelijc in het naer-volgende van ons ſal be-
 weſen worden. 4. Maer tot overbloedt wanneer dat de Compagnie
 ſchade doet / als dan ſullen Particuliere noch goede winſte doen / ende
 blyven Negotieren daer de Compagnie achter upt ſal gaen / dit ſal nu
 van ons beluſen worden. Ten eerſten : het is kennelijck dat de Com-
 pagnie moet Negotieren met penningen a de poſitio/ den Intereſt moet
 eerſt overwonnen zyn/ eer advance kan gereekent werden. Ten twee-
 den: Sy moet hare Cargſoenen doen aſſeureren of ie anders het prij-
 kel loopen / t welke eben beel is. Ten derden: De Compagnie moet
 Schepen lucren of ie equiperen / de Reders daer van ſullen dat mede
 om geen ſchade doen/ iſſet nu dat men Particuliere maer vergum de e
 dyp avantagien/ namentlijck de vracht van hare eygen Schepen goet
 te maccken / den Intereſt van hare penninghen / ende de aſſeurantie
 van hare goederen. waer van dat ſy de premien aen haer ſelven comē/
 ende ten meeſten deſe ſullen hebben/ ick houde datter Particuliere ghe-
 noech ſullen ghebonden worden/ die om deſe winſte/ deſe Negotie ſullen
 waer nemen/ inſo dichept de aecken der Compagnie eens vaſt geſtelt
 zynde : maer indien yemandt meent dat om deſe proſjten niemant
 ſijne goederen over Zee ſal ſenden. He contrarie blijkt upt twee / de
 voorszden Negotien/ die in Nederlandt hebben/ de eene meeſt hier tot
 Amſterdam / ende de andere in Zeelandt / ick meyne de Negotien op
 Ooſten ende Bordeaux waer van allen den Negotianten ken: elijck is/
 dat ſeven jaren hier van de Avancen door den anderen ghereekent/
 ende aſghetrocken de Interreſſen / Vrachten / ende aſſeurantien/ vooz
 den Coopman ſal weynich overſchieten. Iſſet dar dat de e Nego-
 tien/ van welke het kennelijck is / dat weynich meer wordt gheavun-
 ceer;

teert insonderheyt op die van **Bordeaux** daeromme niet ghelaten worden/waeromme sal dan dese achter blijven genomen/geen meer **Wan-**
te daer op ware.

Dus verre ghesien hebbende dat **Particuliere** eenetamelijke winste connen doen / sonder dat hier van de **Compagnie** eenen peynelick mist / soo moeten nu vorder comen/ende sien de **Moantage** die de **Particuliere** boven de **Compagnie** sullen hebben. **Ten eersten** : **Ist** dat **Particuliere** dat goede lieben zijn / haren vrenden penningen van doen hebben / sy sullen de selfde ende ghereeder ende beter coop krijghen dan de **Compagnie**. **Ten tweeden** : **De Scheyen** die de **Compagnie** sal equiperen / costen onghelyck meer als die van **Particuliere** / al dat die meer rosten dat is schade / noch daer en boven moet vooz schade gerekent worden den inkoop ofte waerdye van de selfde **Scheyen** / want sy vergaen ende verouden / sonder de **Compagnie** voozdeel toe te brengen. **Ten derden** : **Ende** so heeft sy het geluck diechtwilts / wanneer sy **huy-**
Scheyen / ofte oock haer epgene ghebuycht / dat die van andere vooz een goet ghedeelte ghebuylt / ende dan niet behooyflich gheladen worden / de **Schippers** wel wetende dat niet swaer gheladen **Scheyen** het moeyelijckst is door de **Zee** te passeeren / dat dese ende diergelijke **abuyen** daer onder loopen blyckt / om dat de vrachten van de **Scheyen** ofte **wepnich** ofte niet oberichiet / niet om dat de vrachten daer op ghesstelt te kleyn zijn / **Particuliere** souden dat geerne veel beter coop doen / maer om de voozmoende **abuyen**. **Ten vierden** : **De crvarentheydt** van veele jaren heeft ons gheleert (men moet nu hier ten besten houden dat ick de waerheydt sprecke) dat ghemeenelich de goederen die de **Compagnie** hier te lande koopt / onghelyck hooger comen / dan die van **Particuliere** ghekocht werden / want het sal een miraeckel zijn / in dien sy n et ofte merckelijck hooger van prijs / ofte slechter van valeur gebonden worden : de **reden** is het ghemeyne goet gaet verloopen / niemandt wil synen vziendt in het **Particuliere** disobligeren / om dien het herte upt het lijste dingen. **Men** weet het noch te **Baptizeren** / om dat men op syn **Burgerpe** soo naeu niet sien moct / men koopt van syn **Buerman** / van syn **Comdere** / van syn **Coujyn** / **Om** / **Swagher** / **Broeder** / ende wel altemets is den **koop** ende **verkoop** den selfden. **Een** **Bewinthebber** sal altemets over de **Negotie** / **Equipagie** / etc. gestelt worden / die daer van verstant heeft / gelijck een esel vande **Musijcke** / men ghebuycht een **Maeckelaer** / ende daer op gaet men aen ; in dien **Particuliere** alsoo deden / men soude terstont seggen die **Maeckelaer** ghelooft die wordt **Maeckelaer**. **Dese** dingen syn bekent aen die gene welcke die weten willen / ende wat aengact de goederen die de **Compagnie** vooz andere buyten lande soude doen roopen om van daer a droecture naer **Brasilien** te senden / wy moeten niet hoopen dat de **Dienaers** beter sullen zijn dan de **Meesters** / dese **Facteurs** sullen **ap-**
parentelijck het **Euangelio** wel ghelesen hebben / 't welck ons leert

dat het ende ghemackelijcker ende voordeliger is reeckeninge te doen aen de Rentmeesters dan aen de principale: 5. Opndelinghe comen dese goederen in Brasil / men moet die lossen / ende inde Packhuyfen brengen / vercoopen/ende isser dat Particuliere soo veel klaghen/ over die gene/welcke de linie hebben gepassert/ het sal niet de goederen der Compagnie noch slechter uyt-vallen / de Facteurs sullen niet de Perminghen speelen/ ofte andersints de Debiturs op contributie houden/ dewelcke onder en tusschen van goet quaet sullen worden. De groot achterheden die de Compagnie heeft uytstaende / ende nochtans niet inghemact worden/ comen ons leeren wat nu gheschiet ende wat w daer van in het toecomende te verwachten hebben / de Sicdenen die nu sullen oock als dan zijn / de goederen in Brasil tot contanten ghebrachyt zijnde/ sy moeten wederom aengelecht/ ende Supckeren daer voor ghecocht worden/en sulck een soude al te grooten geloove hebben/die soude meynen dat de Dienaren der Compagnie in Brasil/beter/ getrouwer/ ende neerstiger sullen zijn/dan hare Heeren ende Meesters de Bewinthebbers alhier: de vijf bovenstaende Posten tamen gebracht zijnde/ men sal bevindendat die niet min dan 40 a 50 percento sullen uytbrengen / gunt daer maer van ses aen de Particuliere Handelaers/nessens de voornoemde Avancen/ van vachten/ Interesten/ende Assurance die sy genieten neffens de Negotianten / op Costen ende Vranckrijck/ ghy sult daer Negotianten krijghen thienmael meer dan van doere hebt/ende dan sal alles noch ten musten 30 a 40 per cento in Brasil beter coop zijn/als wan neer door de Compagnie desen handel soude gheschieden / voecht hier noch by dat dese Negotie moet gheschieden door Factooren (gelijck ick in dese gelegentheyt de E: Heeren Swinthobbers niet anders can erkennen) die aen niemant contabel zijn / en dat hier altoos moet geconsidireert werden/dese Negotie aldus aengeleeyt/ moet op wegen die van de Portugesen ende andere/ dewelcke Supckeren comen brengen/ dewelcke naerdien sy alle de contrarie voordeelen hebben/wie en siet niet dat dit bunté alle hoope is. Ic weet wel dat tegh het voornoemde gheroepen wort/dit sijn alleen abuyfen/men moet/ men sal/men can die boteren / dit en raecht het wesen der saecke niet/ maer alleen de abuyfen/ dewelcke ghelijck sy ingekroopen sijn/ alsoo moeten die nu gemaect worden / ende een vegelijck machts sich sterck om Bus ende Salve tot dese wonde te brengen/ **Antw:** Wantneer ick de Compagnie Handelaers aldus hoorre roepen / ende veel beloven van rezesen/ny dunckt sy sijn den kinderen gelijck/dewelcke als men die gheselven wil/roepen/ick en salt mijn lehe niet meer doen/t: heeft nu over de twintich jaren ghednert/ende het gaet noch hoe langer hoe exger/heeft de sieckte voor desen niet con ven ghemact worden/ in het toecomende is weynich hoope/ naerdien sy nu ingewortelt is/ en die gene dewelcke onghepassert van dese saecke sal oordeelen / can lichtelijck verstaen dese abuyfen sodanich te wesen/ dat sy genoeghsam inseparabel sijn vande Negotie

Negotie die aldus in Compagnie geschiet/ dat soo lange als de Wreld
 ghestaen heeft / ende staen sal/dese saecken alsoo ghegaen hebben/ ende
 noch gaen sullen. Het heeft van alle tijden de waerhepdt gheweest dat
 het gemeyne goet verhozen gaet / dat het Particuliere waer waer ghe-
 yomen vooz het gemeyne/ dat de E: Bewinthebbers menschen zijn/ soo
 en gheloobe ick oock niet dat de Influentien van den Horizont van
 Brasil ontrent de Ghemoederen van de Inwoonderen albaer verav-
 deren sullen/om dat de Compagnie dese Negotie aen haer selven is be-
 houdende. Ende dan noch vozder/dat hier van gheen redyes can ver-
 hoort werden / blijkt upt dese reden/om dat gheen aensienlijke Die-
 naer ten dienste vande Compagnie aenghenomen wordt / 't zp in dese
 Landen / 't zp in Brasil / ofte elders / ofte hy heeft eenich Bewintheb-
 ber tot synen Vriendt / die hem aen de Compagnie bekent maecht/
 ende recommandeert / door wiens behulp hy in dienste ghekomen zyn-
 de / soo sal oock lichtelijck door hem ghemaintineert worden / ghe-
 nomen daer al wat hapert: doch om te oordeelen upt het ghepasseer-
 de van het toecommende/het is byten twyffel/ende de Opiniaterste van
 alle de Compagnies handelaers moet bekennen dat de Equipagien
 die door de Compagnie gheschieden/veel / waerder vallen/dan die door
 particuliere:ende het ghene vande Equipagien vafte gaet/welcke oock
 een specie van Negotie is/ kan met geene waerschijnelijckheyt van al-
 te andere gheloochent werden / komen particuliere hare Equipagien
 profijtelijcker doen/ soo konnen sy mede hare Negotien/ daer kan geen
 reden van onderscheyt ghegeven worden. 2. De Negotie van Gui-
 nen die aen Particuliere soo groote Avancen heeft ghegeven / kan ons
 mede daer van oerruygghen / alsoo deselve eenighe Jaren herwaerts
 groote schade heeft ghegeven. Een seker bewijs dat de Negotie van
 particuliere veel profijtabelder is dan die vande Compagnie. 3. Wil-
 men hier van eens preube nemen dat eenige Camer daer toe lust heb-
 bende/ handele nevens de Particuliere / de ervarentheyt sal ons haest
 leeren het onderscheyt ende waerheyt deser sake / dit is de rechte preu-
 be: want een van twee / of de Compagnie kan soo voozdeeligh nego-
 tieren als particuliere / of niet; kan sy dat niet doen / wie en moet niet
 bekennen / dat het Godlijcker is en beter oer een komende met
 alle goede maximen van Regeeringhe / aen particuliere te vergun-
 nen sulcken vate / die sijn door hare Industrie ende neerffighepdt verdie-
 nen / dan het selfde te verlossen door naerlatigheyt / ende altemets gro-
 ver fauten van sommige der Compagnie Dienaren / ende alsoo te ghe-
 doogen dat dit tussehen Kape ende Schip overhoort gheraeckt. Het
 mi dat yemant wil bewyeren / dat de Compagnie soo goeden koop kan
 negotieren als particuliere / ende boven hare Vrachten / Recognitien/
 Interesten/ premien/ende andere onkosten noch wat merckelijck ver-
 deren / sy kan dat onderbinden / men sal dat aen eenige Camer op haer
 perijckel niet weggeren. Daeromme het secker is/ dat alle de vooz-

wentfels van redyes met abruysē/ niet anders dan pdele uytblichthē zjn/ wolcken sonder reghen/ bloemen die noyt vruchten sullen dzaghen/ ouderdufschen men soolt het katje tot stervens toe/ sēnde euen sekeren ende gebaenden wegh/ men wil die niet ingaen. Naē dien het dan by ten twijffel is, dat particuliere hare winninge dobbel over konnen vinden ynt het gene 't welck dooz een gemeyne Compagnie verfloft wort. So en is hier het dā puyt niet, of de prolyten die op desen handel konnen gedaen worden, moeten vallen inde Beu-ſe vande Compagnie, ofte van particuliere; maer of het niet redelijcker ende Christelijcker is, dat het gene door de Compagnie wort vergauweloost, ende door haer niet kan waergenomen worden, ende oock altemets door indirecte middelen is streckende tot particuliere Avance van wey-ighe, dat dat selvige vergunt werde aen goede ende eerlycke Negotianten/ dewelcke dooz hare neerfichheden ende Industrie dat verdienen/ ende isset dan dat de profyten so groot zjn/ gelyck sommige dooz onkennisse van saecken / roepende dat de Compagnie Negotien by belastinghe die verwarende naer haer goet vinden/ hoewel ick oordceke/ ghe-ijck hier na sal blijcken dit onnodigh / ende de Compagnie veel meer schadelijck dan vooyderlijck te sullen zjn. Tot hier en toe gesien hebbeude hoe frivool dat zjn alle de redenen dienerende tot bewys dat de Negotie moet blyuen aen de Compagnie/ soo sullen de contrarie.

Eerste Reden dat de Negotie moet open staen,

De eerste reden is ghenomen van het accooyt/ met solemnelen Edebevestigt/ tusschen de Compagnie/ wegens hare Hoogh: Mog. ter eenre/ ende de Portugesche Natie ter andere zijden / medebrenghende dat de vooynoemde Natie van ons sal worden gemaintineert/ in alle hare privilegien ende immuniteyten/ die sy gehad heeft onder den Coning van Hispanien/ mutatis mutandis van religie ende imperioziteyt/ de Portugesen hebben daer op solemnelijcker ge-wozen/ onse vooynaemste Officieren wegens hare Hoogh: Mog. die hebben bloots hooft daer by gestaen/ den Name Gods hebben sy daer over aengheroepen / d' rechterhande daer na tot onderpandt van onse trouwe is hun weghens de en Staet daer op gegeven/ ick worde schaemraet wanneer ick gheberfcke aen de Allegatien die sommige hier tegens inbrenghen / datmen hun geen trouwe schuldig is te houden/ om dat sommige van hun trouweloos zjn geworden. Het is kennelijck dat het gene hier inne geschiet is/ insonderheyt is bygekomen dooz het ophitsen vande Popen ende Monicken. Dese hebbe daeromme hare straffe gebzage/ hunne goederen geconfisqueert/ zjn ynt den laude gebaunen/ andere die mede hier aen schuldig zjn bevondē/ zjn niet by gegaen/ en sommige van hun metter doot gestraft/ en naer dien desen Opstant der Portugesen noyt generael is geweest/ en altoos noch vele zjn gebondē die hun getrouwe aen desen staet hebben getoocht/ wat reden kander gegeven worden dat de straffe verder yntgestreckt worde dan de saute begaen is.

Het en is nu oock geenem tijt om te gaen ondersoecken oft de Staden doer

doennael in Brasil macht hadden om sulcke Accoorden met den Inwoonderen aen te gaen/ sy waren daer wegens de Compagnie ghesonden/ hebben 't gheue sy gedaen hebben/ gedaen op den name der Compagnie/ sy reyne entcerden alder den Staet der Compagnie/ dewelcke naer dien y hum dit vertrouwt heeft/ soo moct sy dat stant houden/ hebben sy hare Commissie te buyten gegaeu/ de Compagnie behoudt hare Actie tegens deselue. Het ghebeurt wel altemets dat enen Agent de Commissie van spuen Prince te buyten gaet/ maer als dan wort die gestraft anderen tot een exempel/ hier van is niet geschiet/ 't hups komendemen heeft die bedanckt/hare gagie betaelt/geene moeyten daer oer aengedaen. Het Accoort en is oock noyt der Portugesen opgeschelt geweest/ noyt daer teghens wegens de Compagnie geprotestiert/ de saute so daer eenige is/ is buyten twiffel begaen by de Dienaren der Compagnie/ erde de de' e cruserende willeu de straffe brengen oer de Portugesen/ erde dat naer dat men soo vele Jaren eenighstis de e Patie der bypen handel heeft toeghestaen.

Maer genomen de reberentie des Eeds en konde ons niet houden Tweede binnē de palen van ons devoort. Soo en behoort geen verstandig mensche te pogen naer enige sake waer van de ervarenthept geleert heeft/ Reden. dat sy onmoghelijcken is. Hare Hog: Mog. doot Circumventien ende guade Informatien van sonwige/ die hebben tot 3 a 4 repen toe ghesconfirmeert hare resolutien van het verbliben der Negotie voor de Compagnie/ ende nochtans beter gheinformeert zijnde / soo hebben sy goet gebonden die te veranderen. Wat apparentie van nu 't gheue soo vele Jaren is ghedebatteert/ so lange in ghebyuck is gheweest/ daer noch de selfde redenen sijn ende personen/ die niet goede redenen beweeren 't gheue voor desen van hui is ghedaen / daer de voornaemste Cameren tegens sijn / alle Inwoonderen van Brasil voor schycken/ gereet zijnde met alle geweld. ende reden sich daer tegens te stellen/ nu segghe ick dit wederom te sluten voor de Compagnie. Dit is anders niet dan met voordacht de Compagnie in schade te brengen/niet willende die laten genieten den voorspoet die sy anders soude/ om dat men niet sijn hoeft niet doot kan/ soodanighe passien sijn intollerabel in een Bewinthebber ende ruiners voor de Compagnie.

De derde reden wort ghenomen van de peuplatie/dewelcke nimmermeer kan vallen in een land daer gheen behoortijcke vyshydt is / het zene krupt/ ende den eenen Boom en kan niet wassen onder den byp van den anderen. De guldene Wyshet is soo angenaem als het leven selue / wat isset dat de landen so volckrijck ende so vol neeringhe maecht/ anders als de liberteyt om sich te gheneeren / om dat Spacugien sijn Inwoonderen heeft toeghelaten te varen met eyghen Schepen / ende alles in Indien onder Coop heeft / Soo heeft het (hoewel nu van inwoonderen vrees dat eenigh land in Christenryck) in 150 Jaren/ heele werelden konnen bevolcken/ ende meer Spaengiaerden

Derde Reden.

den in *Indien* voortsetten dan het in *Spangien* selve heeft. *Wp* en hoeven so verre niet te gaen/ siet alleene t'ghene inde *Caribische Eplanden* is geschiet door abundantie van *Wijzes* ende epgen vaertuygh/ soo barsten deselve van *Colomers*; maer dwinght die om hare goederen die sy ontfangen ende affenden niet de *Schepen* vande *Compagnie* te verdoeren/ verooftreckt mede onder hun eene dierte ghelijck ordinaris in *Basil* is/ het volck dat in 15 Jaer daer is ghekommen/ sal in min dan 5 Wederom verduynen. *Ich* en kan ny niet genoeg verwonderen dat dit exempel vande *Caribische Eplanden* ons niet kan wijs maecken van hare *Colonien/en* heeft men over 15 Jaeren niet geweten de goederen die van daer komen/zijn wepnicht tijt voor desen van grooter weerdige geweest als die van *Basil* en dat sonder *Kamer*/ sonder *Bewinthebbers* alle dese lieden hun selven ald'ac ter neder geset hebbende ghelijck eenen *Swerin* *Bren* in het wilde: *wp* daerentegē met al ons beslag van *Kamer* en wat daer aen dependeert/met de liede te knevelen van dus te baren en anders niet/ schijnen ons selden en ons *D'iberlant* te misgunne dese *Negotie* die nu is in handen van *Engelsche* en *Franche* en ons soude toecomen so *wp* maer wilde/wie isst die niet en weet dat daer dwanck is/dat daer geen *Peringe* wesen can/daer geen *Peringe* is/geek wel-varen/de *Exempelē* van desen staet ende de regeringe des grooten *Turck* comen ons dat leeren/geen *Souberaine Prince* inde bekende werelt dan den *Turcken*/geen grooter *Slaven* dan sijne *Onderdanen* / alle de grouden comen den *Souberaan* alleene toe/ *hp* geeft die aen wien *hp* wil/het is alleenich aen wepnige familien in *Constantinopolen* vergunt te mogen seggen dat sy in haer epgen huysen woonen/de mneblen goederen/hebben alleene hare besondere *Epgenaers* / ende niet tegen-staende dit alles is te verwonderen/ hoe kleyn de *Inkomsten* zijn van dien grooten *Prince* / ghestelt in comparatie van die wijt-streckende *Landen* die *hp* besit / soo dat *hp* wepnich soude te ontsien zijn/ ten ware om de absolute macht die *hp* heeft over de lichamen van sijne *Slaven*/heel anders gaet het in desen staet toe/daeromme de *Inwoonderen* oock soo-veele / onde de *Provincien* soo machtich dat *wp* de verwonderinge des werelts zijn. *Wp* hoeven hier toe noch redenen noch exempelē te gebruiken/den roep alleene over eenige jaren / ende het dreygen van het sluyten des handels heeft de *Wysen* op het *Recift* doen af slaen wel vande helft / elck die bepleide de *Nederlander* / de *Portugesen* ten hoochsten gemiscontentert/tot mutinatie ghebracht gereet om te vortrecken waer sy condē.

Vierde
Reden.

De *Monopolien* werden in wel ghestelde regeringe niet toegelaten/ ende bederven alle *Commerciē* / te wiken excuseren dat dit geen *Monopolie* is/ can van niemant ghesecht worden/ als die daer *Ignorant* van wil zijn / *Monopolie* is / wanneer het staet inde macht van eenen he gene *hp* heeft te vercoopen / ofte het gene *hp* wil coopen/ so die te vercoopen/ ofte soo goeden coop in te coopen als hem dat goet dunctich sulck

fulck eene maniere van Negotieren is strydich tegens het gemeene recht aller volcken / wanneer dan de Compagnie der selver doo hare Dienaers soude vseren a droicure Noordsche lasten / Spaensche/ Fransche Brandewijnen/ Oliven/ Speck/ Vleys/ Boter uyt Verlandt/ Bretangien/ Spangien/ Brackryck/ ende de Eplanden/ ende Particuliere dat souden moeten doen over dese Provincien/ dat is soo veele als inder daet hun dat verbiede/ en volgens dien alle dese Coopmanschap- pen zijnde de meeste helft / souden uyt cene hant moeten ghekocht wer- den/ ende dese goederen tot gelde ghemaect zijnde / de Inwoonderen souden wederom genootsaect zijn hare vruchten aen de Dienaren der Compagnie te vercoopen/ 't welck als dan een dobbele Monopolie sou- de zijn / ende hier en valt gheen excuse datmen de goederen sal vercoo- pen by den stock aen den meest biddende / het comt eventuel uyt cene handt/ ende is eventuel of ghy die by den stock verkoopt/ of dat ghy die op prijs stelt / ofte uyt de handt vercoopt / ghy en comt niet niemantt byselijken contracteren / dien genen daer ghy mede contracteert is uwen Meester/ ende stelt u den Marckt naer goetd duncken/ 't welke zijnde/ wil alle verstandigen wel laten oordeelen/ of een vry-ghebooren Nederlander immermeer sal resolveren sijn Vaderlandt te verlaten/ om in Indien een Slave te zijn ? wat mensche sal resolveren om naer Brasil te gaen/ daer hy niet meer sal connen prospereren als de discre- tie v ande Gr. Heeren Bewinthebbers hem sal vergunnen / daer men hem sijn winste sal toerekenen als den loon aen een dach-gelder / daer men hem sal setten den prijs van het gene hy van doene heeft/ ende hem wederomme afstroopen sijn goederen vooz het gene men hem gunt/ so- danige concepten valle alleen in ongetemperde herffenen/ ende is al te rotten vrack om daer mede de Linie ende den Oreaen te passeeren.

¶ Het is doch considerabel / dat naer dien de Compagnie in Brasil is representerende de Souberanniteyt dat in sulcken gelegentheit Partije ofte Negotiant met de welke de Inwoonderen van Brasil sullen koop- pen ofte verkoopen / met eenen hunnen Souberayn ende Richter zijn sullen. Nu wie en weet niet hoe vele krakelens dat niet dooogaens tus- sehen de Negotianten ontfaen / in alle dese sal partije uwen Richter moeten zijn/ wie en kan oock niet bevroeden/ dat de dienaren der Com- pagnie hebbende den rugghe van hare Principale ende negotierende wegghens hunne Meesters / hier op insolent sullen worden/ haer selven soecken/ partije verongelijcken. Alle dese Injurien ende erfossien sou- den de Angesetenen moeten lijden ende opwelghen/ niemant moet sich laten voozgaen/ dat het hier anders gaen soude/ die maer weet dat het menschen zijn/ moet bekennen dat sy menschelijcke beweginghen sou- den onderwoopen zijn. Stelt nu alle dese soetigheden by den anderen/ de Angesetenen souden moeten koopen ende verkoopen aen die ghene die hant den prijs souden stellen naer goet binden/ in alle voozvallende kra- kelen partije soude uwen rechter zijn / ende dan noch onderwoopen de

Vijfde
Reden.

Insa-

¶ **A**llemion ende ocriffen wande dienaren der Compagnie / ende ocriffen de flanen onder den Truck niet van ghevolginge verdienende en sijn. De cruffe die hier tegens moet ghebrach wande sporchinghe van den Schepens-banch met afwoeringe wande Compagnie / is maer als het vergult el omtrent de bittere gilden. Maer dien die Schepenen wogens de Compagnie gefickt moeten worde van haer gefalarieert / haer broot fouden eten / soo werten wel wiens woort dat in fouden fpreken / maer mant van de Compagnie handelacrs en fonde sijn proces geerne gedeideert hebben van sulck enen neutralen rechter.

Seftē Reden.

¶ **D**aer en is oock niet van te twijffelen / of de die verjeu sullen als dan grooter sijn / dan tegenwoordig / en de Compagnie meer bestolen werden / als ander sints / soo dat het gene men sal meenen hier by te profiteren / dobbel ende meer sal worden verlozen / de slimker sijn sijn teghenwoordig groot / om dat hier by beyde de vrachte ende recognitien worden geavanceert / maer als dan salmen niet alleene dat / maer oock het Cargifoen selve daer by profiteren. Hoe het tegenwoordigh toegiet met de wistfaende schulden in Brasil / zijnde boven de 50 tonnen gouts / ende daer van aen eenen persoon altemets eenige hondert duysent guldens gecrediteert worden / sonder dat de betalinge kan inghevoert worden / is ons allen bekent / hoe en sal het dan niet gaen wanneer de Compagnie alle desen handel aen hare dienaren sal moeten vertronwen.

Sevenfte Reden.

¶ **H**et is byuten twijffel dat selfs allene den dwanck van sijnē goederen te laden inde Schepen der Compagnie / ontalliche ongenachte veroorzaeckt / den Negotiant en is geen meester van sijn goet / hy moet dat vertronwen aen die gene die dat konnen versumpē / steelen / sonder vrogse van calaigne / ten besten komende / hy treckt de Cameren in rechtē / ende die procederen op onkosten van andere / de Schippers / ende varent volck / dit oock wetende / draghen sijn also omtrent dese goederen / dat sy dat niet fouden dorven dencken waert dat sy aen hare particuliere liepers daer over contabel waren / ende dat oock moet aengemerckt worden / op dese ware vrachten en avancert de Compagnie ofte niet / ofte seer weynigh / naer het seker is / waert dat het toegelaten ware met eygen schepen te varen / ende desen dwanck ware wegh ghenomen alleene om de vrachten wande Schepen goet te maken / niet delwelcke de reders dickmael verlegen sijn / soude een reyse voorgenomen werden.

Achste Reden.

¶ **M**oet oock in achtginge genomen werden / dat by dese gelegentheydt van tijdt men onse als de Portugische Inwoonderen alsoo tracteren / dat ingevalle daer eenige veranderinge in Portugael vooz-viele / die wande Bahia / Rio de Genero / ende andere sijn misfchien niet en begaben onder des Conincs van Danckrijck prerogative / ofte penants anders / waer mede de Compagnie qualijcker soude ghebient wesen / dan sy te genwoordich ofte vooz desen / met Spangien ofte Portugael gheweest is / want wat apparence wanneer sy by andere Princken fouden come besprecken sodanige conditien als sy willen / van sijn te voegen by de

oock heeft hi niet anders dan alle gheen voortvarend ende rijp te ver-

De negenſte Lande is gemen te vanden waerachtyt ſijne/ de rechtſke een
Leer-meester is ſelfs vande dwaken/ de Portugelen hebben voer deſen
albus Brasilien bebaren/ ende hier door iſſet gebeurt/ dat ſy het woefte
hebben ghehouwet/ Wilderniſſen ende Woſſchen/ tot vrucht-bragende
Landen hebben gewaecht / ſy ende hare Coningen hier door rijcke ſyn
gheworden/ wil men dan maer ſijne oogen gelooven/ mer hoeft niet veel
te bernaeflagen op wat wiſje men Brasilien ſal bereſciere/ Portugael
heeft ons veir wech gewieſen / ende op deſen voet ſal de Compagnie ge-
mieten het grootſte deel van het incomen/ t welcke rechtz den Conin-
gen van Portugael toeghe comen heeft/ maer gelijck het onder ons toe-
gaet/ het Lant en geeft niet de helft van ſyn vruchten dat het in boeſe-
den tijden gedaen heeft / de Steden nemen af/ de Inwoonderen verar-
men/ een ſeker bewijs dat wy den rechtē wech ſyn gemiſt/ daer ter con-
traire ſoo wy de ſaecke recht batteden / augeſien de industrie van ons
Datie / wy het niet Godes hulpe veel vorder ſouden brenghen/ dan de
Portugelen opt hebben ghedaen.

Depende
Reken.

Behalven alle het voozgaende/ ſoo is ſeker/ dat de profyten vanden
Open-handel veel grooter vooz de Compagnie ſullen zyn / dan of den
ſelf den gheflooten ware/ ende ſonder comparatie grooter dan de Ooſt-
Indiſche Compagnie is doende / jae ſo groot dat de ſelfde niet grooter
comen zyn/ dewelcke de Compagnie noch kan vergrooten/ ſo vele de
geleghentheit der ſaecken toelaet. Alle het voozgaende bewijſe op deſe
wijſe/ Een vat Franſche wijn betackt aen de Compagnie vooz recog-
nitie 60 guldens par vat/ ende vooz avarpe 3 ſtumbers par gulden/ is ſa-
men 69. nu een goet vat Franſche wijn can hier ordinaerlijck vooz
20 pont / ghecocht werden / ende altemets minder/ in Franckrijck coo-
pende ende van daer a droicture ſendende / ſoude ongelijck beter coop
zijn / de Spaenſche ende Brandewijnen ſyn mede beſaft / naer adve-
nant/ ſoo dat ten minſten op deſe gaende goederen de Compagnie is a-
bantrende 70 a 60 per cento / ende dat ſonder cenich geldt te verſchie-
ten / ofte cenich perijckel te loopen / de ſtuck-goderen betalen 10 per
cento van hare weerden/ ende dit alles t zy dat wijnen ofte ſtuck-goe-
deren onderwegen comen upt te lecken/ bederven/ ofte oock Schip ende
goet te blijven. Boven dien deſe conſumptien comende in Baſil maerē
wederomme ſware Tjuposten beſalen maer de Coſtume deſer landen/
de Balance/ de Weren/ de Binnenlandſche Daerten/ ende ick en weet
niet wat noch meer / by nae tot den roock vande Schouwē is alles
beſaft/ ende wort verpacht tot profijt vande Compagnie. Comende daer
naer tot de vruchten des Lants daer van ſo gemen de Compagnie eer-
ſtijck de ſchijnde/ hi ſy verpacht tot te Eperen/ milans/ de Sijpkeren
dan uptcomende/ moete wederomme betalen 20 per cento vooz recog-
nitie/ ende dan vorders weder hiſte dewelcke hier te lande geattribert

zijnde / nach weert sijn sekerp 40 ponden vlaems / ofse ghelijck nu de
 Markt leege is/200 Flozjanen / moet wederom aende Compagnie be-
 talen booz Dracht ende recognitie ontrent 10 ponden vlaems / ende
 comen dese Risten over gebracht worden booz 15 gulden ende minder/
 soo dat de Compagnie daer wederom aen profiteert ten minsten 45
 par Riste / brenghet alle dese Posten samen / ende ghy sult vinden dat de
 Compagnie geniet wepnich min dan 50 per cento/ de helft van alle de
 vruchten die Brasilien can geuen/ende dat sonder penninge te verschie-
 ten/ of perijckel te loopen/daer moet alleenlijck gearbeeyt worden/ dat
 vele vruchten van Snycker/Loeback/ Gember/ ende Indigo daer con-
 nen ghewonen werden/dit sal geschieden wanneer veele Ingeletenen
 deser Landen derwaerts aen sullen gaen/waer aen het niet en sal out-
 breecken / wannecermen ordie stelt dat de Consumptien aldaer goeden
 roop comen sijn/ende de Inwoonders behoorelijcke liberteyt ghenie-
 ten / waer booz het Lant hem selven sal bewaren sonder van noode te
 hebben Ghemonteerde Schepen op de Cuffe / ofse veele Guarni-
 soenen opde Forzen : maer sal de Consumptie deser Colomes niet al-
 leene den staet verseeckert / maer oock het incomen der Compagnie
 vermeerbert worden. Gesien hebbende wy het voorgaende hoe groot
 de profijten sijn die de Compagnie is doende / reesteert dat wy bewijen
 dat niet moghelijck en is dat de selfde by het sluyten des handels ver-
 meerbert worden/t welcke wy doen op volgende wyse : Haerdien tot
 heden in Brasil geene Mineralen ontdeckt sijn / soo moeten alle pro-
 fijen gebonden werden op de vruchten des lants / waer van de sup-
 keren booz als noch de vooernaemste sijn/op dese winsten moeten leuen
 veelderley soorten van Persoonen/ende grootc onkosten gedaacht wer-
 den : Eerstelijck in Brasil de Signiors / de Ingenios / ende Labora-
 dors, die moeten daer op leuen / ende is oock alsoo nootsaekelijck booz
 de Compagnie als redelijck in hem selven / dat sy daer by enige Con-
 questen doen. 2. Hier op moet gebonden werden het gelde dat sy booz
 hare Negros moeten geuen. 3. Hier booz moeten sy deselue het gant-
 sche jaer booz onderhouden van nootsaekelijckheden. 4. Hier op moet
 ghebonden werden alle het gene dat noodich is tot wooninghe ende
 Lant-bouwwerp / ende ghenerelijck alle de Cargaenen die nae Brasil
 gaen. 5. Hier op moet ghebonden werden de Conquesten vande Bin-
 nenlantische Kooplieden. 6. De vrachten vande gaende ende comen-
 de Schepen. 7. Ende epndelinge de Avance der Kooplieden/de welcke
 booz haer verschooten penningen industrie ende perijckel oock daer by
 wat behoorden te profiteren. Ende wanneer aldus alle dese versche-
 dene soorten van menschen het gantsche jaer booz sullen slaven / arbey-
 den ende woelen / de Compagnie alleene sal daer meer van ghenieten/
 als alle de andere te samen / nu geue ick den verstandigen Leier te be-
 denken/ of alle de voornoemde Persoonen sonder welke de Compagnie
 niet can bestaen/niet wel de helft der vruchten van Brasil van noo-
 de heb-

de hebben / ende naerdien de Compagnie daer van de andere helft is genietende of sy sonder haer selven te rimmeren meerder can begeeren. Met een woort / naerdien het niet moghelijk en is dat by het sluyten des handels grooter Balancen gedaen ende daer wylt d'ysent ongentaken ontfaen / wie kan daer op d'zinghen als die dese saecke niet en verstaet / ofte daer in hem selven soecht. Om dese saecke noch beter te begrijpen / sal ick de reckereningh hier boven staende noch op een ander wyse voorstellen / op dat de waerheyt van onse sustenuen onwederfprekelyk blijcke. Neemt dat de Compagnie gekrijge voor retour wylt Brasil 18000 Kisten Supcher / gelijck sy nu eenige Jaeren herwaerts gekregen heeft / ende apparent is / wel gheregeert wordende seer toe te nemen ende elcke Kiste worde gheestimeert op 600 pont / ende elck pont op 15 groot / gelijck de Blancos dat konnen uytbrengen / soo sal elcke Kiste alhier in't Vaderlant gebzacht zijnde / weert zijn 225 / ende alle te samen 4050000 / hier op moet voor alshoch alles ghebonden worden / dat naer Brasil gaet / ende dat de Compagnie daer van gheniet / het welck soo groot te zijn / als hier voozen hebben geseyt / blijkt wylt de wepnigh volgende regulen.

De verpachtingen van Eijnden / Consumptien / Dieren / Balancen / etc. hebben nu eenige Jaeren herwaerts effectie gerendeert ende staen Jaerlijc te verbeteren

400000

Recognitie vande 20 percento / dewelcke op die 18000 beloopt tot 3000 Kisten / daer van weder Kiste gereckent als vozen op 225 / ende afgetrocken 15 voor de bzacht waer voor sy wyltigh konnen overgebzacht worden. Soo sal de Compagnie supcher op weder Kiste avancieren 210 / ende op de 3000

630000

Recognitie ende Konbop vande uytgaende goederen naer Brasil / hebben eenighe Jaeren herwaerts gerendeert

250000

De 15000 Kisten Supcher dewelcke de 20 per cento afgetrocken zijnde / voor particuliere komen betalen aen de Compagnie voor bzacht ende Recognitie ontrent 60 gulden per Kiste / ende konnen voor 15 gulden overgebzacht werden / Soo dat de Compagnie daer wederom op avanceert 45 per Kiste / beloopt op de 15000 Kisten / t' samen

675000

Somma 1955000

Met de bovenstaende Calculatie blijckt dan onwederfprekelyk dat de Conquesten der Compagnie so groot zijn dat sy niet grooter konnen wesen / ende dat sy niet konnen vermeerdert worden / ten sy voor grooter aenqueeck vande vruchten des lants / soo en kan my niet ghenoech verwonderen over dien goeden man die in een Schyft genaemt Trouwhertige Onderrichtinge, aen alle de Hoofst-parricipanten / In het welcke onder veel eerdigheden by ons verwyjt dat voor onse schult het byghekomen

ne en is / dat der Compagnie Jaerlijck niet en heeft ghepafficert
 ontrent de 60 milien gouts / t welck hooft hebben vanden dorn
 als hebbeude 99 gaende Molens / dewelcke jaerlijck konnen
 uytleveren 247750 Arob. Soodanige eene extravagante re-
 keninge en is my noch noyt boozgekomen / sommighe vrienden
 uyt Zeelant die by occasie hier hebbe ghecontreert / excuse-
 ren dit / segghende dat hier een druckfaute is / maer hebbe noch
 niemant konnen vinden / die my seyde welcke dese druckfaute
 ware / ende wilt ghy by de Cyferletters vande 99 molens ofte
 247750 arob eene Cyferletter by ofte af dorn / so is de calculatie
 noch impertinenter / ja neemt Brasil als het inmermeer tot he-
 den geweest is / onder den Coninck van Hispanien / so en kan het
 noch niet eens bykomen tot de profjten van desen nieuwen re-
 kenmeester selfs de Oost-Indische Compagnie hoe geluckigh
 sy geweest is eenige Jaeren / en heeft nochtans op verre na soo-
 danige Avancen niet gedaen / waeromme oozevele dat dese cal-
 culatie geen druckfaute maer harssen faute is; wat my aengaet
 moet bekennen dat dierghelijcke sotternije noyt meer en hebbe
 ghelesen / eene uytghenomen / welke om dat sy hier mede
 grooste ghelijcknisse heeft / alhier verhalen sal seckerer Au-
 theur beschryvende de Nature der Olpphanten / verhaelt daer
 van dat sy niet meer dan eens en ghenereren / ende dan maer
 een Jonck ter Wreldt bzenghen / t welck eerst lesende / ick
 was verwondert / waeromme dat den seggen Gods wast en-
 de vermenighvuldicht / dit ghedierte was ontrocken / ende
 noch meer; overdenckende by my selven / hoe het konde bygeko-
 men zijn dit geslachte soo onbzuuchtbaer zijnde / dat de gantsche
 werelt ober al so vol Olpphanten is; maer my naerder bepeyn-
 sende begoft aldus by my selven te reeckenen / issfet dat den Olp-
 phant niet meer dan eens en genereert / en dan maer een Jonck /
 de Twee die Godt inden beginne gheschapen heeft en konnen
 maer een hebben booztgheteelt / ende een alleene niet komende
 booztsetten / soo moeste dit gedierte uytgestorben zijn / niet langhe
 naer dat gheschapen was / waer uyt dan by my selven besloot /
 dat desen Seribent vande nature der Olpphanten / self den mee-
 sten Olpphant van allen was. Op gelijckewyse desen trouw-
 hartighen onderrichter komende avancieren op 247750 Arob /
 welsche mogen uptmaken ontrent 110000 Asten / ende alhier ten
 hoogh-

hoogstien moeghen gegift worden op ontrent 30 tonnen gouts/
 de handaer op alanceren ontrent de 60 tonnen gouts//daer mer-
 de betoemende dat hy oock geen kleyne Dreefte en is. Dese sal
 ondiggen/mits hier by stellende eenige korte Consideration.

II.

Het edelste deel van de bedieninghe der E. Hoeren Bewinthebbers en
 bestaet niet in het loopen, verkoopen, loffen, laden, versenden, van ee-
 nighe goederen, haere Recognitiën te ontfanghen, bancken in order te hou-
 den, ende op de casse te passien, dit al te male zijndighen van kleynen be-
 grijpe.

2.

Maer op wat wijze hare conquesten, waer onder Braslien het voornaem-
 ste is, kunnen vervult worden, met vele Inwoorderen, op wat wijze alle de
 selfde clek naer zijn ghelégentheydt hun aldaer, wei ende bequaemlijck sul-
 len können onderhouden, door wat middel allerley vruchten aldaer sul-
 len können ghewonnen worden, ende alsoo hoe dat Braslien tot eenen flori-
 santen staet, ende de Inghelsetene van dien, rijke ende weeldigh mochten
 worden.

3.

Dat hier ontrent U. E. bekommernisse behoorden te zijn, en komt niet
 allene over een met de gerechticheyt, door dien de voornoemde Inwoon-
 deren, voor gheene vreemdelinghen, maer inghelsetene van desen staet be-
 hooren gerekent te worden, maer oock met het wel varen der Compagnie,
 want als dan sal deselve haere groote r'achterheden können in-maenen, de
 swaere belastinghen können ghewonden werden, ende dese natie welvarende
 ende wel ghetraecteert wordende, en sulen niet dencken om van meester te
 versantieren.

4.

Als dan so wordt een Burgher ende oock een gantsche Provintie rijke,
 wanneer sy meer goederen uyt-levert die zy tot gelde maect, dan tot ha-
 ren gebruyck inkoop, daer voor dat sy haer gelt moet uyt-geven.

Hier op vrees dat in voorleden tijt, ten aensien der West-Indische Com-
 pagnie niet is gelet, van hier soo kom: insonderheydt het verloop.

5.

Alle de vruchten die tot heden Braslien heeft uyt-gegeven, zijn ontrent
 de 40 tonnen gouts, waer van alsoo die helft wort gerocken van de Com-
 pagnie, sonder eenen pennick uyt te geven, soo volgh dat alle de kosten
 moeten gevonden werden, op de ander helft, zijnde ontrent de 20 tonnen
 goudts.

6.

Ende dat dat beswaerlijck kan gheschieden, kan sonder precise calculatie
 lichtelijck bevroet worden, van die gheene die weet dat laerlijck 10 a 12
 Schepen geladen gints-waerts zyn geladen, die ledigh naer huys zyn geko-
 men

men, dat alle die Cargesoenen, weynigh uyt-ghenomen den Negotianten zyn toekomende, ende daer-en-tegheis alleen ontfanghen de helft der Retouren, d'ander helft ofte de weerde van dien de Compagni toekomende.

7.

Ick kan wel toestaen, dat het gelt aldaer merckelijck hooger gae dan alhier, maer te meven dat met het op-steeygen van het gelt men eene Land; dat arm is sal rijke maecken, is by my een Remedie miuder dan de sieckte. Het is wel soo dat wanneer eenige specien van gelde, hooger gaen in het eene landt, dan het andere, so sietmen de selde daer naer toe sacken, maer dat is ghelchier niet dan in landen die eenighins wel arende zyn, niemant en sal zyn penningen versenden, o te hy weet waeromme, laet het gelt gaen so hooghe als het wil, een bedelaer en heeft geen gout gewichte van doen,

8.

De eenighe remedie dan om Brasiliën ende de Inwoonderen dien rijke te maecken, is te letten dat het maer ontfangen voor zyne goederen die het uyt-levert, dan uyt-gheve voor de goederen die het van nooden heeft,

9.

Volghens dien soo is in het generale van noden, datmen het daer toebrenghen soo veel als mogelijk is, dat Brasiliën op hem selven bestae, ende van hem selven hebbe het geene daer ghevonden worden, alsoo sal minder gelt uyt-geven, maer datret binne lands blyvende, so dickmael dat uytgegeven wert, het sal maer van handt verwisselen, ende den eenen sal alsoo by den anderen leven.

10.

Maer om dit in het bysonder wat naerder te deduceeren, men heeft voor desen daer dickmael gebracht heele Schepen met houdt, kalck ende gebacken steen gbeladen, dit also seer kostelijck heeft moeten vallen, heeft de Inwoonderen verarmt, ende tot groote r'achterheden ggebracht, ende soude gheremedieert zyn gheweest, waer datmen order hadde gestelt, dat aldaer houdt-molens, steen ende kalck-ovens hadden gheweest, ende moeten dese lieden daer nae toe ghelockt worden, midts hun ghevende voor eenighe Jaeren, eenighe vryheden ende voordeelen, die de Compagnie niet en kosten, ende de ghemeyntheit soulaghen.]

11.

Het is een grooten mis-slagh dat men voor desen geene ende noch geene behoorlijck sorge draeght, voor het planten van Cassivi, welke is het broot van Brazil, dit heeft by verscheyden poosen de Compagnie verachtert ende de ingesetene verbystert, her voorleden laer zijn de meelen by naer soo duer gheweest in Brazil, als de suickeren, den gemeynen man, Negros, Soldaten, Ambachts-lieden, Portugelen moeten hun met Cassivi behelpen, laet yemants gelegentheyt toe sijne bloeme te kopen die mach het doen,

12.

My is gheseght datmen een Brouwer willende gaen, naer Braziliën om aldaer

aldaer zijn neeringhe te doen, dat niet heeft toe-gelaten, voorts erwten, boonen, vleesch, speck ende alle leeftochten die aldaer kunnen gewonnen worden, moeten bevoordert worden, hant-wercken, die aldaer ten ghebruycke van dat landt nodigh zijn, moeten so veel mogelijk is in treyn ghebracht worden. Hier toe sijn vele handen van doen, den eenen Burger leeft by den anderen, ende het gelt blijft bin nens lants.

13.

Moet oock gelet worden dat de equipagien soo kostelijck niet en vallen, als voor desen, de meeste seeckerheit der Compagnie moet gestelt worden, in de peuplatie van het landt, dit zijn Garni'onen die niet en kosten, maer noch gelt toe-geven, den legen prijs van de Snyckeren laten so sware equipagien niet toe, ende de Portugesen met hare Barcken onkostelijck varen-de stellen ons de mart, de consumptien die Brazil nootfaeckelijck van doen heeft, moeten hun op het onkostelijckxste soo als gheseght is toe-ghevoert werden.

14.

Niemandt en denck hier, dit sal het incomen der Compagnie verminderen, het geene dat Braziliën verbystert, en kan de Compagnie niet verbeteren, het is eenen mis-slagh het profijt ende inkomen der Compagnie te willen soecken, op de gaende goederen, alle dese Recognitien te samen gelijk vooren is bewesen, zijn weynigh ten aensien van die gene die gheavanceert worden, ofte in Braziliën selve, ofte op de herrewaerts komende goederen, een duysent kisten suicker voor de Compagnie, maer eenen gharingen aenqueeck van Toeback, ofte eenige andere vruchten kunnen dit al te male op-weghen.

15.

Aengaende den Brazilischen handel, onsen trouhertighen onderrichter is van meyninge, dat de Negotianten daer op een' excessive winste hebben gedaen, ende so groot dat die hun niet te gunnen is, ick daer-en-tegens houde, dat af-ghetrocken alle het ghene dat af-getrocken moet werden, daer soo vele schade als profijt op ghedaenis, heeft den eenen wat gheprofiteert den anderen heeft wat verlooren, ende en kan my niet ghenoegh verworderen waerom die personen die altoos roepen op de Brazilische Negotianten, men selden siet een stuyvet daer naer toe-senden, genomen dat sy eere ende amptshalven dat vermogen doen, waer uyt achter-dencken hebbe, dat zy selve niet en gelooven, 't geene sy andere willeg wijs maecken.

16.

Doeh ghenomen dit onseker ware, soo is even wel dit buyten alle dispute, dat alle de Negotien, niet een eenighe partye uyt-ghenomen, die de E. Heeren Zeuschbe Bewinthebbers van den eersten aenbeginne tot den huidigegen dagh, voor rekening van de Compagnie hebbe gedaen op Brazil, noyt voor deel maer altoos schade heeft ghegeven, 't sy dat men dat heeft versocht ofte met manufacturen ofte consumptien, met natte ofte drooge viures, 't sy dat het viures sijn beweest, diemen a droicture heeft gesonden van de plaetse daer die vallen, ofte

E

stuck-

stuck-goederen uyt dese landen, ghenomen oock dat het is geweest in eenen soo gelukkighe tijdt dat particuliere daer seer wel zijn geslegen, desen aengaende stelle onse kloecke Zeeuwen op haer bewijs, of sy een eenigh Brazilische Cargesoen kunnen noemen, het welcke geen schade en heeft gegeven, ende gemeynde-lyck seer groote, ende is dit een van de voornaemste oorsaecke, waeromme die van Zeelandt sonder comparatie meer beswaert sijn, dan eenighe andere Kameren, dit stopt den mond aen alle Compagnie handelaers, ende bewijst krachtelyck 't gheen voor desen van ons is gheseghe, men mach hier op tot excuse seggen dat men wil, hy is niet wijs die met sulcke ongeluckige schippers, soude in Zee gaen.

't Is een ghemeen klachte van de Compagnie handelaers, dat den handel open zijnde, de Compagnie mach de Compagnie blyven, maer en kan men nimmermeer tot grooten luyfter komen, dat de Compagnie moet den last dragē, ende Particuliere met de profijten door-gaen, hoedanigh de profijten der Particuliere zijn, hebben wy hier voor gheseght, ende hebben onse Heeren van Zeelandt door ervindinghe bevonden, maer dat de Compagnie soude moeten den last draghen, ende Particuliere met de profijten deurgaan, is al te lossen praet, alsoo hier vooren van is aengewesen, dat de Particuliere alle de onkosten dragen, ende daer en tegens de Compagnie sonder eenen penningh te verschieten met de helft der profijten doorgaet,

Noch meer, dese Compagnie behoorlijck gedirigeert werdende 't welcke tot heden niet is gheschiet, so oordeele dat hare profijten eer lange grooter sullen zijn dan die van de Oost, welcke aldus bewyse: tegenwoordig kan de Compagnie alleene uyt den Brasilijschen handel ghenieten ontrent de 20 tonnen gouts, als boven is aengewesē, sonder dat daer voren yets meer uyt gevē als de onderhoudinge van hunne Soldaten in Brasil. Nu het is seker dat de Landen die de Compagnie besit in voorgaende tyden onder de Koningen van Hispanien altemets meer dan 40000 kisten Suycker hebben uytgegeven, 't welcke also niet vele leger kan komen als teghenwoordig is, soo volgt nootzakelijck, dat de vruchten in Brasil, van d'eene helft tot d'ander aengewassen zijnde, het inkomen der Compagnie moet naer adenant vermeerderen; vocht hier by de groote apparentie van groote profijten te trecken uyt den Toeback, Gember, Indigo ende andere vruchten die hier alles goeden koop zijnde, konnen gewonnen worden, daerenboven naer adenant de landen ghepeupleert worden, sullen de onkosten van de Soldaten verminderen, Ende aengaende de lasten van Africa behoorlijck die gebeneficieert wordende, gelijk hier naer daer van kan ghesproken werden, sullen met het vierde part van hare inkomsten alle hare opkosten komen vergoeden, soo dat niet is te twijffelen ofte de 20 tonnen gouts die de Compagnie tegenwoordigh geniet, sullen haest tot 40 ende meer aenwassen, welck profijt soo groot is dat seker houde hoe geluckig de Oost-Indische Compagnie nu eenige Iaren is geweest, evenwel noyt soo vele op een Iaer heeft gheprofiteert, Vale.

F I N I S .

BRASILIANA DIGITAL

ORIENTAÇÕES PARA O USO

Esta é uma cópia digital de um documento (ou parte dele) que pertence a um dos acervos que participam do projeto BRASILIANA USP. Trata-se de uma referência, a mais fiel possível, a um documento original. Neste sentido, procuramos manter a integridade e a autenticidade da fonte, não realizando alterações no ambiente digital - com exceção de ajustes de cor, contraste e definição.

1. Você apenas deve utilizar esta obra para fins não comerciais. Os livros, textos e imagens que publicamos na Brasiliiana Digital são todos de domínio público, no entanto, é proibido o uso comercial das nossas imagens.

2. Atribuição. Quando utilizar este documento em outro contexto, você deve dar crédito ao autor (ou autores), à Brasiliiana Digital e ao acervo original, da forma como aparece na ficha catalográfica (metadados) do repositório digital. Pedimos que você não republique este conteúdo na rede mundial de computadores (internet) sem a nossa expressa autorização.

3. Direitos do autor. No Brasil, os direitos do autor são regulados pela Lei n.º 9.610, de 19 de Fevereiro de 1998. Os direitos do autor estão também respaldados na Convenção de Berna, de 1971. Sabemos das dificuldades existentes para a verificação se um obra realmente encontra-se em domínio público. Neste sentido, se você acreditar que algum documento publicado na Brasiliiana Digital esteja violando direitos autorais de tradução, versão, exibição, reprodução ou quaisquer outros, solicitamos que nos informe imediatamente (brasiliiana@usp.br).